

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Científic

REVISTA QUINZENAL ILLUSTRADA

FRAGMENTS DE LES OBRES*

DE

FREDERIC NIETZSCHE

I

En el numero de Juliol ultim el nostro collaborador Pamphilos, en una substanciosa noticia, va presentar en Nietzsche an els lectors de L'AVENÇ. Are s'ofereix a la llur consideració alguns fragments de les obres d'aquell modern pensador alemany traduïts del volumet A través l'œuvre de Frederic Nietzsche, publicat en francès per P. Lauterbach et Ad. Wagnon.

AIXÍ VA PARLAR ZARATHUSTRA

UN LLIBRE PER A TOTS I PER A NINGÚ

Primera part

As ensenyo el Super-ome. L'ome és quelcom que s'hà de sobrepujar. Què heu fet per a sobrepujar a l'ome?

Tots els sers fins are han creat per sobre de sí mateixos: i vosaltros voleu ésser el reflux d'aquét grand flux i retornar a la bestia, abans que sobrepujar a l'ome!

* Les obres de Frederic Nietzsche són les següents: *Die Geburt der Tragödie* (La naixença de la Tragedia), 1872; *Unzeitgemässe Betrachtungen* (Consideracions inoportunes), 1873; *Menschliches, Allzumenschliches* (Umà, massa umà), 1878-79; *Morgenröthe* (Aurora), 1881; *Die fröhliche Wissenschaft* (La Gaia Ciència), 1882; *Also sprach Zarathustra* (Així va parlar Zarathustra), 1883; *Jenseits von Gut und Böse* (A l'enllà del bé i del mal), 1886; *Zur Genealogie der Moral* (De la genealogia de la moral), 1887; *Der Fall Wagner* (El cas Wagner), 1888; *Götzendämmerung* (El crepuscul dels Falsos Déus), 1889.

Dieu que la bona causa és la que justifica aduc la guerra? Doncs jo us dig: És la bona guerra que justifica tota causa.

Qu'un raig d'astre brilli en el teu amor! Que la teva esperança sigui: «Si pugués infantar el Super-ome»!

Que l'amor et faci de coratge! Armada amb el teu amor, vés a l'encontre del qu'et fa por!

Qu'en el teu amor sigui el teu honor! La dòna no en concebeix gaire bé d'altre, d'honor. Però qu'el teu honor consisteixi en estimar sempre més de lo qu'ets estimada, i de no ésser mai la segona en amor!

La felicitat de l'ome es diu: jo vull. La felicitat de la dòna es diu: ell vol.

«Véus-aquí el món realitat» — així pensa tota dòna quand obeeix am tot el seu cor.

Inventeu-me, doncs, aquest amor, que no solament pren sobre sí tot castig, sinó també tota falta.

Inventeu-me, doncs, aquesta justícia, qu'absol a cadahú, llevat del jutge.

Imeneu! Així anomeno la voluntat de dos

nealogie der Moral (De la genealogia de la moral), 1887; *Der Fall Wagner* (El cas Wagner), 1888; *Götzendämmerung* (El crepuscul dels Falsos Déus), 1889.

de crear aquell Ún qu'és més qu'els seus creadors. Imeneu! És el respecte que l'Ún té de l'altre en la realització d'aquesta voluntat.

Algun die per sobre de vosaltros meteixos aureu d'estimar. Apreneu, doncs, a estimar! I per xò us ha calgut beure a la copa amarga del vostre amor. D'amargor n'hi hà en el fons de la copa del millor amor: per xò aquella et consum amb el desitj del Super-ome, per xò t'assedega, a tu que crees.

En veritat, va morir massa jove, aquell ebreu, reverenciàt pels predicadors del lent morir: i l'aver mort ell massa jove és lo que més d'un ha expiat després.

Encare no coneixia sinó les llagrimes i la melanconia de l'ebreu, i l'odi dels bons i dels justos, — l'ebreu Jesús: quand el desitj de la mort li va venir a sobre.

Ah! Perquè no es va quedar en el desert i lluny dels bons i dels justos? Pod-s'er aguera après a viure i a estimar la terra, — i fins pod-s'er a riure!

Va morir massa jove, creieu-me, germans! La seva doctrina, ell meteix l'auria renegada, si agués alcançat la meua edat! Prou noble era per a renegar-la. — Emperò no era prou madur. L'adolescent no és madur per a estimar: per xò té l'odi de l'ome i de la terra. El seu cor és encare esclau, el seu espèrit no bat sinó amb una ala.

Germans! Que la vostra mort no insulti a l'ome ni a la terra: això és lo que jo imploro de la mel de la vostra anima.

El nostre camí s'eleva sempre més amunt, deixant la nostra raça per una raça superior. Emperò lo qu'ens fa orror és un cor que s'abastardeix fins a dir: «Tot per a mi».

Quand el vostre cor bat de ple a ple, a punt de desbordar, semblant al riu, benehit i temut dels riberencs, allí hi hà la font de la vostra virtut.

Segona part

Sobre la montanya deserta, la meua saviesa selvatge va concebir; sobre l'aspre roca, va cadellar el seu lleonet, el més jove de tots.

I véus-aquí qu'ella va errant, com una boja, pel feresateg desert, cercant un llit de molça, la meua vella saviesa selvatge!

Sobre el llit de molça dels vostros cors, sobre el vostre amor, estimats meus, ella voldria ajaçar-lo, an el qu'ella més estima!

Crear és lo que deslliura dels sofriments i alleugera la carrega de la vida. Però per a què existeixi el que crei, per això meteix cal l'ajuda dels sofriments i de quines metamorfosis!

No em vui veure entremitj d'aqueixos predicadors de l'Igualtat, ni amb ells confós. Perquè la Justícia em diu això: «Els omes no són iguals».

I fins ni hân d'arribar a esser-ho! Què fóra del meu amor per al Super-ome, si parlés altrament?

És per mil ponts i per mil viarans que s'hân de llançar vers l'avenir, i la guerra i la desigualtat hân de regnar cada vegada més entre ells: véus-aquí lo qu'em dicta el meu grand amor.

Així el mal suprem és necessari a la bondat suprema: a la bondat que crea.

Estimar i morir, véus-aquí lo qu'està d'acord desde les eternitats. Voler estimar, és també voler morir: Així us parlo, covards!

«En veritat, com un riure d'infant esclafint sobre mil boques, Zarathustra penetra en totes les catacumbes, rient d'aqueixos vetlladors de la nit i de la mort, i de tot aquell qui fa sonar un manyog de claus lugubres.

El teu riure, oh Zarathustra, els espaventarà i els aterrarà com amb una bufada; els llurs defalliments i el llur despertament testificaran de la teua potença.

I aduc a l'ora en que vindran el llarg crepuscul i la lassitud de la mort, no devallaras pas de sota del nostre oritzó, oh intercessor per a la vida!

Tu ens vas fer veure nous estels i nous esplendors nocturns; en veritat, el riure meteix, tu el vas estendre dessobre nostre, com una tenda multicolor.

Daquiavant brollarà un riure d'infant de tots els atauts: un grand vent triomfant es-

combrarà, com una bufada, tota lassitud mortal: tu meteix ens-e n'ets la garantia i l'auguri!»

(—) Així va parlar el deixeble.—

Véus-aquí la pendent i el perill qu'em són propis: la meua mirada s'enlaira vers el cim, mentres que la meua mà voldria retenir-se a l'abisme i apoiar-se en ell!

La meua voluntat s'arrapa a l'ome, em lligo a l'ome am cadenes, perquè em veig arrossegat cap amunt envers el Super-ome: perquè la meua segona voluntat tendeix cap amunt.

Tercera part

Finalment, sog aquell qui beneeix i aquell qui afirma: i vaig lluitar llarg temps com fort batallador, a fi de qu'un die pugués tenir les mans lliures per a benehir.

I véus-aquí la meua benedicció: Esser per sobre de tota cosa com el seu propi cel, com la seva volta immutable, la seva cupula d'atzur, la seva eterna seguretat: — i benehit és aquell qui beneeix així!

Perquè totes les coses són batejades sobre les fonts de l'eternitat, a l'enllà del bé i del mal; el bé i el mal són ombres fugents, i boires d'afflicció, i nuvols an el vent.

En veritat, lo que faig és benehir i no pas blasfemar, ensenyant això: «Per sobre de tota cosa s'estén el cel Atzar, el cel Ignocència, el cel Imprevist, el cel Tant-me-fa».

«De l'atzar», — véus-aquí el títol de noblesa més antig del món; el vaig donar a totes les coses, vaig afanquir totes les coses del jou de la finalitat.

I aquesta llibertat i aquesta serenitat celestials, les vaig estendre sobre totes les coses, com una cupula d'atzur, quand vaig ensenyar que ni per sobre d'elles, ni en elles, cap «voluntat eternal» no vol.

«Jo serveixo, tu serveixes, nosaltros servim»: així prega també entre nosaltros l'ipocresia dels prínceps, — i desgraciats els omens, si el primer senyor no és res més sinó el primer sirvent!

I aduc les vostres omissions ajuden a teixir la trama de tot l'avenir de l'ome; i aduc el

vostro No-res és una teranyina i una aranya que viu de la sang de l'avenir.

Jo sog el precursor de mi meteix (—), sog el cant del gall saludant la meua auba entre els ombrivols carrerons.

Aquestos déus vells, que n'hi hà de temps qu'han fet una fi: — i en veritat va esser una fi bonica i d'una alegria ben divina!

No vol dir que s'agin mort d'un «crepuscul». Això són fabules fetes a desdir! Ben al contrari: un die es van morir de tant riure!

Va esser un die en qu'un dels meteixos déus va pronunciar la paraula més atea, — la paraula següent: «No hi hà més qu'un sol Déu! No tindras altro déu devant de la meua faç!» —

— un déu xarug, un vell gelós, va gosar faltar-los d'aquesta manera: —

I tots els déus vinga esclafir-se de riure i vacilar sobre els llurs tronos cridant: «Si tot justament lo que hi hà de diví és que hi hà déus i que de Déu no n'hi hà!»

Així ho vol la natura de les animes ben nades: no volen obtenir re gratuïtament, i sobre tot la vida.

El que surt de la plebs vol viure gratuïtament; però nosaltros a qui la vida es va donar, — meditem sempre lo millor que li donarem en cambi.

I, en veritat, és tenir un noble llenguatge el dir: La prometença qu'ens fa la vida, nosaltros l'hi tindrem!

Un om no hà de voler delitar-se quand no pod donar cap delectació en cambi. I — un om no hà de voler delitar-se!

Germans! La vostra noblesa no hà de mirar enderrera, sinó al Llà-d'enllà! De totes les patries d'avui die i d'abans, aveu d'esser des-terrats!

Aveu d'estimar la terra dels vostros fills: qu'aquest amor sigui la vostra nova noblesa, — l'amor d'aquella que no està descoberta, al fons de les mars més llunyanes! Us ordeno qu'envers ella feu cap, que navegueu a tota vela!

Aveu de reparar en els vostros fills el mal d'esser els fills dels vostros pares: així és com aveu de rescatar tot el passat! Véus-aquí la

nova taula de llei que jo elevo davant vostre!

En quant an ells, els bons, no poden crear, sempre són el començament de la fi:

Crucifiquen an aquell qu'escriu nous valors sobre taules noves, s'ofereixen l'avenir en sacrifici, — crucifiquen tot avenir d'ome.

Oh anima meva! Vaig fer beure an el teu fons cada saviesa, cada vi nou i cada vi vell i fort de saviesa immemorial.

Oh anima meva! Vaig vessar per sobre teu cada sol i cada nit i cada silenci i cada desitj: llavors vas creixe sota els meus ulls com una vinya.

Oh anima meva! Vèus-et-aquí carregada i sobrecarregada, una vinya de ceps inflats i rublerta de raïms d'ambre i d'or: —

— rublerta de la teva propria felicitat i somentent-te an ella estas esperant, tant rica és la teva plenitud, i encare estas avergonyida d'aver d'esperar.

Oh anima meva! Are per are no hi hà enllog anima que sigui més amant, més enllaçant, ni més vasta. Ont, doncs, l'avenir i el passat s'estrenyen millor qu'en tu?

Oh anima meva! T'ho hi donat tot i hai vuidat les meves mans per tu: — i are!... Are tu somrius i me dius plena d'esllanguiment: «Qui de nosaltros hà de donar gracies?» —

No és el que dóna el qu'hà de dar les gracies an el qu'ha pres? Donar, no és una necessitat? Pendre, no és tenir pietat? —

Oh anima meva! Comprèng el somriure del teu esllanguiment: és la teva plenitud meteixa qu'are s'esllangueix i estén les mans!

Mai que m'agi sentit acaronat per un àlit de l'àlit creador i per aquesta divina necessitat que força també als Atzars a ballar sardanes d'estels:

Mai qu'agi rigut amb el riure del llampeg creador que segueix al llarg tro de l'acte, renyant, però sumís:

Mai que, jogant amb els déus, agi llançat els daus sobre la taula divina de la Terra, obrint-s'em la Terra tremolosa i vomitant torrents de fog: —

— perquè la Terra és una taula divina, i que tremola de les noves paraules creadores i dels cops de daus dels déus: —

Oh! Com no aig d'aver tingut anel d'Eter-

nitat i del suprem anell nupcial, — de l'anell del Retorn etern? *

Encare no hi trobat mai la dòna de la que voldria tenir fills, llevat d'aquesta dòna qu'estimo: perquè jo t'estimo, oh Eternitat! T'estimo, oh Eternitat! —

Quarta part

I, en veritat, mil mirades es dirigeixen avui die vers la teva montanya i vers el teu cedre, un desitj ardent s'ha aixecat i posat en camí, i més d'un va apendre a demanar: qui és, doncs, Zarathustra?

I tots aquells ane qui alguna vegada has deixat anar a l'orella el teu cant i la teva mel, tots els amagats, tots els solitaris i els solitaris aparellats, tots van preguntar de sopte dient el llur cor:

Abita encare entre els vivents, aquètz Zarathustra? Ja no val la pena de viure, tot és igual, tot és en va: a menos qu'un om no visqui am Zarathustra! »

Així va parlar el rei de la dreta i va agafar la mà de Zarathustra per a besar-la.

No vui esser llum an aquètz omens d'avui die, ni passar per llum entre ells: an ells jo els vui cegar. Vuida'ls els ulls, llampeg de la meva saviesa!

Aquesta corona del riure, aquesta corona de roses rialleres, jo meteix me n'hi coronat; el meu riure, jo meteix l'hi proclamat sagrat. No n'hi vist cap més en aquètz temps que sortís tant de l'anima.

Amunt els cors, germans, més amunt, sempre més amunt! I sobre tot no oblideu les cames! Amunt les cames, balladors lleugers; més encare: balleu sobre el vostre cap!

Balleu com el vent quand se llança desde els seus antres de montanya: lo que li cal és la dança al sò de la seva propria *siringe*, les mars tremolen i bóten a copia de les seves puntades de peu.

Aquell qui dóna ales als ases, qui munyeix

* Apocatastasis.

les lleones, alabat siga aquét valent, aquest indomable Esperit, que va com un uragà a escombrar tot Avui i tot populatxo.

Qui abomina els caps d'escardot i tota fulla mustiga i tota mala erba: alabat siga aquest Esperit d'uragà lliure, ferotge, intractable, que balla sobre maresmes i tristeses, com sobre prades!

Qui odia els goços tnyosos del populatxo, negra nissaga dels Mal reeixits: alabat siga aquest Esperit de tots els lliures esperits, l'uragà que riu, que cega am la seva polsaguera tota aquesta gent que tot ho veuen negre, feixugs de corrupció!

Omes superiors, lo pitjor de vosaltros és que no aveu après de ballar com cal ballar, — de ballar i de menysprear-vos a vosaltros meteixos! Salteu més amunt que vosaltros! Què hi fa que sigueu Mal reeixits!

Tot encare és possible! Apreneu, doncs, de menysprear-vos a vosaltros meteixos i de riure! Amunt els cors, balladors lleugers, més amunt, sempre més amunt! I sobre tot no oblideu el riure, el bon riure!

Aquesta corona del riure, aquesta corona de roses rialleres, a vosaltros, germans meus, la llanço! El riure l'hi proclamat sagrat; omes superiors, *apreneu*, doncs, de riure!

MANUSCRITS CATALANS A LA BIBLIOTECA NACIONAL MADRID

EM decideixo a rependre una tasca qu'he deixat abandonada un quant temps.

Vaig tenir el projecte de catalogar els manuscrits catalans qu'existeixen escampats en les biblioteques d'Europa. Era un plan bonic i temptador, i sobre tot útil. ¡Quants estudis historics i literaris no facilitaria una catalogació tot lo completa possible del llegat intel·lectual qu'els nostros passats varen deixar-nos!

Però un cop donat el primer pas, com sol succeir a l'empendre qualsevol plan superior a les forces d'un om, el vaig deixar madurar.

No va passar gaire temps de la publicació del meu primer fascicle *Manuscrits catalanes de la Biblioteca de S. M.* (1888), que ja no em satisfia la feina feta. Allí vaig prometre publicar el catàleg qu'avui dono a llum; però les notes fetes per aquét treball a Madrid, encare eren menos del meu gust que les qu'avía pres en el Palau Real.

En un recent i molt erudit estudi (*Katalanische Litteratur* en el «Grundriss der romanischen Philologie» de G. Gröber) M. A. Morrel-Fatio em retreu la prometença. Això m'ha fet repensar i preferir donar les notes que no em satisfan a guardar-les per engruixir una bibliografia de MSS. catalans qu'hà de trigar per força molts i molts anys a estar llesta. Aquí ja és mal antig el de prometre i no cumplir, i avui estig content de treure'm un

deute del demunt aont tanta gent deu i no paga.

La noticia dels MSS. existents en la Biblioteca Nacional de Madrid la donaré seguint el meteix plan qu'al descriure els de la biblioteca particular del rei. Sense un orde massa complet, que no sempre és possible seguir, descriuré cada MS., insertant-ne algun fragment lo més sovint, i els conclouré amb un index general per autors i per materies.

No ting, ni molt menos, la pretensió d'aver fet un catàleg complet: és quasi impossible qu'un particular el faci de cap biblioteca espanyola. He fet tot lo qu'he sapigut i he pugat; demà pod ser molt bé que vinga algú i descobreixi un altro MS. que ja existia a la Biblioteca Nacional quand jo hi treballava (1887): serà que, per una o altra circumstancia, no em va ser possible veure'l. A-les-ores vaig posar *Noticias para un catálogo razonado*: lo meteix faig are.

Ademés dels manuscrits catalans de la biblioteca del rei, em vaig ocupar dels de la de Tarragona amb el titol *Catalonische Manuscripte in der Bibliothek von Tarragona*, en el «Centralblatt für Bibliothekswesen», que dirigeix el Dr. Hartwig i qu'edita a Leipzig el simpatic company llibreter Otto Harrassowitz. Lo qu'are publico serà continuació d'aquétls anteriors treballs.

*
*
*

Dugues confessions.

D'entre les crítiques qu'es varen fer del meu primer treball bibliogràfic, conservo molt grat el record de dugues, les úniques que no contenen les alabances de rubrica.

Estig molt agraït a l'amig Amédée Pagès per aver-me fet l'onor d'analitzar el meu treball en la *Revue critique d'histoire et littérature*, de París. Ningú millor qu'ell podia fer-ho, perquè és un dels pocs que coneixen la biblioteca particular del rei. Em senyala bastantes correccions, i li aig de donar gaire bé la raó de totes.

L'altra crítica a qu'em refereixo va ser insertada en *La Renaixensa*. No analisava: no feia sinó donar compte de l'aparició del fascicle. Però, en un paràgraf final, s'hi manifestava estranyesa de que jo agués publicat el treball en castellà. No aig de donar disculpa an el que va escriure aquelles ratlles, perquè ja m'és prou castig el remordiment d'aver-ho fet. L'aver publicat allò en castellà, veritablement no compagina am lo qu'he pensat i he escrit fins aquí. Massa qu'un l'hà de fer servir si us plau per força, en alguns actes de la vida, aquesta llengua imposada! Am prou pena qu'un l'hà de sentir en els ateneus i llegir en els periodics d'aquí meteix! Doncs no hem pas de ser precisament nosaltros, els que no sentim el pes de preocupacions centralistes, els qui l'hem d'usar quand no ens hi obliguen. Si per algun treball es creu convenient l'ús d'altra llengua que la nostra, quantes no n'hi hà a Europa per triar més universals i simpàtiques que la castellana! Sempre més em recordaré de qu'un die vaig ser suficientment cursi per usar el castellà (i encare malament) quand ningú m'ho demanava i en un treball que no era per cap editor, sinó que feia pel meu compte.

Per acabar com els cronistes d'actualitat, i no per disculpa, treuré un altre exemple de flaqueza humana rectificada en qüestió de llengua en la persona d'un cronista antig català.

En Pere Miquel Carbonell, el conegut autor de les *Croniques d'Espanya*, va escriure, en 1479, una carta demanant col·locació pel seu fill a D. Gaspar d'Arinyó, canceller i secretari del rei Ferran el Catòlic, favor que va obtenir. En el paràgraf final d'aqueixa carta diu el

bon arxiver: «Assimesmo, S., si algunos motes son en la presente por mi mal escritos por no tenir la lengua castellana, V. S. no se maravilla, car es la primera que mai fixo en esta lengua e dellibero continuar en ella por me abilitar e responder a V. S. por la mesma manera». Però en Carbonell es va repensar i va posar la següent magnífica nota en el seu memorial de lletres: «Aprés he pensat que és grosseria scriure d'altra lengua sinó de la sua mateixa, o aldamenys en latí. E per çò aquesta és la primera e serà la darrera que faré en lengua stranya» (1).

Així pensava encare un català il·lustrat en el sigle XV.

El llog qu'ocupava el llatí a les-ores, l'ocupa avui el francès.

I

M. 271. — Fol.; paper; ff. 205. — Sigle XV.

Important MS. contenint les obres d'Ausies March, adquirit fa pocs anys per la Biblioteca Nacional, procedent de la Biblioteca Medinaceli.

Té un foli d'index per orde alfabetic escrit am posterioritat a lo restant del codice:

Taula de les obres són en lo present libre.

Segueixen cxcvi folis marcats, am les obres del poeta, començant pel cant *Axi com cell qui'n lo somni's delita*. Després dels cants més coneguts, hi hà la *demanda a Joan Moreno* y la de *Tecla de Borja*. Aquesta ultima composició es troba en quasi totes les edicions desde la d'en C. Bornat.

Inserto la primera, inedita fins qu'es va publicar en *L'AVENÇ* (1892, num. 1.er):

Demanda de Mossen Ausias March a Joan Moreno

Ab molta rahó me desenamore
car tot lo del món trob desagradable
la mia edat no veig delitable
e ja lo meu cor a Déu empenyore.

(1) Bofarull (Manuel): *Opúsculos inéditos del cronista catalán Pedro Miguel Carbonell* (Barcelona, 1864-65), vol. I, pag. 51.

Mas yo'm maravell del jove affable.
 Moreno Joan que tinga fort Torre
 al combat d'amor que dins l'ome corre
 prech-vos me digau si cast o amable.

Un MS. adquirit en 1886 per la Biblioteca Nacional de París, conté, a més d'aquesta obra, la resposta de Johan Moreno que comença: «Senyor Mossen March, ja no m'enamora.» (A. Morel-Fatio: *Catalogue des Manuscrits Espagnols et Portugais de la Bibliothèque Nationale*, París, 1881-1892, pag. 364.)

Vuit fulles sense foliar a la fi del llibre, escrites a dos corondells per una altra mà que lo restant, contenen dugues composicions que, encare que no semblen ser d'Ausies March (especialment la segona), estan incloses en l'index. De totes maneres, creg qu'els lectors no deixaran de veure am gust la llur inserció.

Adéu siau, vós, mon delit,
 car tot mon bé és ya fallit.
 Tant quant al món
 yo'm recort bé del que ya fon
 e lo plaer m'acorda hon
 lo conseguí;
 mas ya no'l sent com lo senti
 e poch temps hà que yo'n perdi
 lo sentiment.
 Per bé que no l'hagués present,
 sentia un savoriment
 molt delitant
 que m'aparia fos davant
 aquell delit no pas semblant
 mas propri ell.
 Ara no sent sabor d'aquell,
 perquè lo temps és ya molt vell,
 qu'és l'abit ras
 e ya no's pod fer que tornas
 haver delit e que usas
 del que usí.
 E tostemps per lo temps e mi [ami?] ²
 tant que no sent més qu'un fadri
 mesell me trob.
 En sofirença no so Job,
 ans volria tirar l'estrob
 essent dispos;
 car si algun delit m'acost,
 de fet aquell, m'allunye tost,
 un altre'n vull;
 car mon sentiment no l'acull
 a rebre'l axí com fersull,
 d'on pas avant
 e tots los delits vaig cercant,
 prenent algú, altre leixant
 d'aquells primers.

Regoneguts, no'm són plaers,
 ans los trob tots per lo revers
 quant los pratich.
 Ells són aquells, en cert ho dich;
 mas yo qui'ls reb, açò us publich,
 que altre só
 en lo sentir, no'n la rahó;
 e del temps he perdut saó
 e tot jorn pert,
 e veent un delit desert
 un altre'n cert ab ull despert
 per ell trobar
 tal com lo solia tastar,
 mas a mi no'l veig acostar
 si com dabans,
 cercant com me fes engans
 temps allargant; mas yo veig vans
 mos pensaments.
 De mi no'm cal esperiments;
 no'm poden més portar los vents
 en algun port,
 perquè la mort no'm pot fer tort;
 si'm pren en camí dret o tort
 per ella'm tinch.
 En passar temps la vida princh
 e aquella a mi no retinch
 per altre bé;
 car demà obra a mi no'm ve
 algun delit, e açò sab bé
 mon pensament,
 que als no porta en esment
 sinó de mi avorriment
 e menysprear.
 L'entendre no'm pot delitar,
 puix res a mi no pot donar
 que del món fos,
 e yo no'm trobe virtuós
 ne d'entendre tan abundós
 que'm delitas
 en que la veritat trobas
 e obres de virtut obras
 on és tot bé;
 car benaventurança's té
 sobre aquests pilars e no sé
 que'n tinga'n als.
 Alguns són axí tots carnals,
 crehents qu'en delits corporals
 açò està;
 altres, qu'en les honors serà;
 l'avar diners ajustarà,
 essent tant foll
 crehent qu'el diner tot mal toll,
 sens mils menjar e jaure moll:
 lo vol haver,
 e null senyal se pot saber
 que li vinga per lo diner,
 e viu content,
 e son semblant més famolent

té l'apetit continuament
 e viu penat,
 car per null temps veurà acabat
 son foll voler e fos bastat
 a nombr'aquell:
 sent e no sab la dolor d'ell,
 perquè's la causa dins sa pell
 e no en l'or-
 qual és l'avar sens estar ror.
 Del qui imagina ser senyor
 no menys qu'esclau,
 de aquests fins parlar no'm plau,
 car savis molts crech sapiau
 que n'han dit tot
 de vanagloria fora glot,
 furtant sentència o mot
 d'aquells primers,
 poques natures de plaers
 ço sab cascú;
 mas qui menja carts no dejú,
 e qui no pren conduyt algú
 mor-se de fam.
 Yo só aquell e de mi'm clam,
 puis per ma colpa par no àm
 res d'aquest món,
 e ço és que pus me confon
 com mes penses no tenen hon
 hajan camí,
 car mal e bo com lo perdí,
 altre mellor yo no'm prenguí
 per hon anas.
 Entre forcat me trobe llas,
 no vaig avant ne torn atras
 camí perdut.
 En part forcat hi só vengut,
 car per edat y só vengut
 e per seny poch;
 car puix me viu a l'enderroch
 yo degra cambiar foch
 mudant delit,
 lo qual haguí prop de complit,
 mas per dues parts m'és fugit
 segons sabreu:
 la una que l'entendre meu
 lo defalt coneix e l'és greu
 com l'a vist tart;
 l'altra qu'em trob yo vellart
 e no'm valdria giny ne art
 que fos amat.
 D'açò'm trob tan entrenyorat
 que m'ha del món tot apartat,
 si bé n'ell visch;
 e yo de tot són bé'm desisch,
 puix que no's trob en mi lo visch
 on Amor cau,
 aquell que fa del Rey esclau
 e d'esclau rey de fet tornau.
 Perquè fer sab,

no y hà res que tost no acab:
 si pren lo cors és pres lo cap
 del pus sabent:
 les ungles contra mi o dent
 no han poder e soch content,
 puix me trob tal
 car si'm fos l'edat cominal
 yo'm pendria'n bé lo seu mal,
 e ya son fet
 puix és axí que'm trob sostret
 dels bens que natura permet.
 Yo m'abandon
 ab tal dolor, que no sé hon
 haja refugi'n part del món
 en que'm repòs.
 Ya lo procés me trobe clos
 e la sentència tinch al dos;
 remey no y hà:
 ya l'anasil diu «ta-ta-ta,
 aquest és qui del món s'en va.»
 E fuig, adéu.
 No só'n la terra al parer meu;
 menys en lo cel, segons veheu:
 yo só 'ntre dos.
 O quin estat més graciós
 que l'om estiga sospitós
 del loch hont és
 quant en lo món Déu ha l'om més
 e als animals secret promès
 dar fi e bé.
 Quànt animal, hom sa fi té,
 d'on és content, e no y cal fe,
 raó y ateny.
 Sa propria fi a cascú seny
 e l'obra sua qui l'empeny
 en delit gran:
 perquè és cert qu'els homes hân
 alguna fi per la qual van
 al fi darrer;
 car si la part son bé requer,
 lo tot la deus molt mils haver:
 duptar no y cal.
 Açò atteny tot animal
 e par que y basta'l vegetal
 de menys valor.
 Tot ço que sent fuig a dolor
 e va delit per sa dolçor
 no pensant d'ell;
 mas de la obra hix aquell
 lo qual és gran, poch, leig o bell
 l'obra semblant,
 e donchs no's vaja 'lgú clamant
 si hà dolor del qu'és obrant,
 puix que mal fa,
 car de mal fer tal guardó hà
 e lo ben fet cascú pagà
 més del degut.
 Tal delit no he yo perdut,

car per saber l'e conegut,
 mas no sentit;
 car si l'hagués aconseguit,
 ya més l'aguera derrinclit
 ne ell a mi,
 e ya més hom l'asaborí
 que no'l seguís tot lo camí
 mentres visqués.
 Qui és aquell qu'es desisqués
 del senyor que tant bé li fes
 per un dolent?
 E de tal só estat servent,
 mas tal com fon fuy mig content
 no pensant qu'el deffalliment
 dins en mi fos.
 Mas que per ser mal venturós
 e no per no ser prou ginyós,
 tal fi m'és fuyt.
 D'un arbre bort volguí lo fruyt
 e trobar aygua'n vexell buyt
 per mi fartar;
 mas al menys podia gustar
 y en lo començ mi contentar,
 no pas en tot (e noy val art)
 qu'el bé honest romang'apart
 e l'om trob fi.
 És ver que yo'm delití
 e tot altre delit prenguí,
 e veus qu'em dolch
 e tant com puch ma dolor colch,
 que res d'aquella yo no tolch,
 ans me complach
 e sé qu'és leig com no amach
 la gran tristor qu'em fa ser flach.
 Vehent qui'n só
 e lo món de bella saó
 e mi en disposició
 qu'el he jaquir
 qui pot tal dolor sofferir
 qu'em sembla hir pogui sentir
 los bens al dos,
 ço és l'util e'l delitós,
 dels quals assats fuy abundós.
 A mon semblant,
 l'util per si no'm fon davant,
 james diners fuy desijant,
 mas per haver
 lo que al delit fon menester,
 hon despreguí tot mon saber
 e part dels bens;
 mas a present me son turments
 aquells semblants que han les gents.
 D'on se veu clar
 puix que bé és
 molt ha durat e son reprès
 com no legesch si hon metés
 proposit ferm;
 e no pod ser que no'm referm

puix no tinch cor ne cap en ferm
 d'aquell bé fals.
 Si res amprench no pot ser als
 sinó ver bé porgat de mals,
 fi del desitg.
 En ans sentí fastig,
 no'n lo començ mas en lo mig
 sentí afany.
 Yo he perdut sens algun guany,
 yo só que hisch de un calt bany
 en un romanch.
 Als delits la porta yo tanch
 e com lo sent continu'm planch
 per lur contrast,
 car mi recorda d'un fin past,
 més ya no sent res lo meu tast
 segons quin so.
 L'enteniment son companyó,
 vehent açò, mostra's felló
 e l'ha jaquit,
 e ab lo voler és ahumit
 per fer tal obra d'on delit
 puguen haver;
 mas no encontran lo carrer,
 en general saben que fer
 e no fan res;
 perquè'n saber tal bé no's pres
 ne's pot haver per ser entès,
 mas per l'obrar;
 car sens virtuts no's pot gustar,
 lo qual naix del continuar
 actes de bé.
 Virtut ab gran delit se té
 sinó ensemps no les hagué
 home algú.
 Aci fall lo juhí comú
 sinó és poch ho sab cascú,
 qu'ensemps estan
 saberse pot mas no'n sentran,
 los qui mals fets praticaran.
 Perdonen me los qui mal fan
 qu'en tal cas són.
 Altres ne sé de qu'és ple'l món
 sabems lo bé que és e hon
 és assegut
 ço és en l'obra de virtut,
 mas en l'obrar no han vengut
 perquè'm començ [convenç?]
 la dolor la voluntat venç.
 Ço fa que yo res no començ
 e tots som tals.
 No pos los bons ne'ls de tot mals,
 mas los que hom diu cominals
 axí'ls avé.
 Ells han proposit de fer bé,
 mas no han l'abit, ço perquè
 s'ateny delit.
 Los bons han son camí complit

havent lur intent conseguit,
 e son contents;
 los malvats son casi potents
 d'esmenar lurs deffalliments,
 d'on han dolor.
 Lo pur mal hom té mal pijor
 e lo més bo delit major:
 no 'u cal probar,
 açò no 'nten lo popular.
 Entre mils bé poden comptar
 lo que s'en trau.
 És molt que ferm açò cregau,
 que la dolor delit tornau
 bon abit fet.
 La donchs se mostra ser perfet
 com la raó ha tot constret
 lo sensual.
 Yo sé lo bé, mas faç lo mal,
 perquè l'entench en general
 no 'n singular.
 Lo mal he volgut praticar
 sabut e sentit e molt clar,
 y el ben confús.
 No per bon seny he perdut l'ús,
 mas per lo temps m'és dat reffús.
 Estich axí
 qu'en nulla part yo 'm veig camí:
 mes obres no guarden ull fi.
 Viu só e mort:
 los delits passats me recort.
 Açò 'm roman qui 'm fa report
 d'algun pensar,
 no res qu'em puixa delitar,
 car en res no puch aturar
 lo pensament,
 e qui no 'n ten no és volent,
 e valgram més mal eligent
 qu'estar torbat
 no habent res delliberat
 per la juhi la voluntat,
 d'on romanch va
 qu'en fi alguna cor no 'm va.
 És lo peyor estat qu'està
 l'om en tal cas.
 No sé al món que hom trobas
 semblant a mi e qu'el cercas
 en los dos mons.
 Yo si despullat d'aquells dons
 que vells e jovens e minyons
 han per dret lur,
 cascú té fi per ell a dur
 en aquell loch hont li procur
 l'apetit seu,
 en nulla part me port al meu

car ço qu'em ara m'és greu
 e res no veig
 de tot quan faç no sia leig.
 Mas no n'am tan que yo u pledeig
 forçat o vull,
 car ço que alt a tost a al ull
 yo m'enterromp, puix no y acull
 lo que fer dech.
 Fulles e flors vull d'un fust sech
 e no vull dir que bé'n conech
 e part ignor
 bé si meresch un agre plor.
 Ço fa un virtuós cor,
 mas yo 'm reprech,
 car mon pensament no estench
 e guinyant aquell no estench
 en algun fi,
 ço és en Déu, puix vol a mi
 leixant lo món pobre e mesquí,
 puix ell no 'm vol,
 no 'm fa per ces que fer no sol.
 Yo li perdó passant mon dol
 ab cor no clar,
 car no puch ab mi acabar
 ab cor sancer de perdonar,
 e mal no 'm fa
 com regonech açò com va
 la dolor que dins mi està
 me tol poder,
 que no ús de mon poch saber.
 Com passa açò no y és mester
 dir-ho pus larch:
 la passió nos fa embar (ch),
 que ço qu'és dolç nos par amarch
 e pel revés:
 nostre juhi pren menys ho més
 segons lo voler serà stes
 en bé o mal:
 encara fa lo que menys val,
 que fa la cosa ser no tal
 com és en ver
 aquella que ab lo saber
 conegués ans qu'el gran voler
 vos carregas,
 perquè no 's pot fer hom obras
 ab passió que no 's torbas
 nostre juhi,
 aytant és flach més que mesquí
 d'aquell qui és semblant a mi
 e altres molts.

J. MASSÓ TORRENTS

(Seguirà)

UNA TRINITAT BESTIAL MENJADA O VEDADA DE MENJAR

EL PORC

EL nostre Ajuntament va tenir l'any passat el bon acert d'alçar la prohibició de matar porc durant una llarga temporada de l'any, que privava als ciutadans de Barcelona de menjar lllom i butifarra fresca tot l'any, com ho menjen, si volen, quasi tots els habitants dels països que no conserven alguna prescripció religiosa qu'els veda menjar-lo. A Barcelona, sens dupte, la prohibició era procedent d'una d'aquestes prescripcions, modificada després i continuada com a disposició igienica. Mai hi pogut entendre com es podia creure que fossin més perjudicials a la salut la carn de tocino i butifarres fresques, que la cansalada rancia, els pernills plens de cucs i moltes llonganices rancies i corcades qu'es venen públicament en els mercats i botigues de la nostra ciutat durant tota la temporada i fora de la temporada, tot l'any. Sols una cega rutina i tonta preocupació, acompanyades en els ultims temps de certes especulacions i *chanchullos*, com s'en diu are, podien sostenir una costum tant absurda.

La prohibició de menjar certs animals data de molt antig, de l'estat de l'ome en estat semi-selvatge de *totemisme*, és dir, en un estat en que, prenent per déu o generador de la tribu a un animal qualsevol, tota la tribu es considerava de la meteixa naturalesa i parentela de l'animal escullit, qu'era per tota la tribu sagrat i inviolable, i essent, per lo tant, prohibit menjar-lo.

Per indicar les qualitats especials en qu'es coloquen algunes vegades persones, animals o altres coses fora de l'orde comú, an els qu'els antics romans nomenaven *sacrum*, els savis moderns han adoptat la paraula *taboo* (esquimal), que comprèn la significació de sagrat, inviolable, impur o immundo, en un sentit algunes vegades un poc confós.

Mr. W. Robertson Smith, en la seva preuada obra *The Religions of the semites*, diu qu'en moltes societats selvages, i també en nacions

molt avençades, no pod tirar-se una ratlla ben marcada entre les nocions de santetat i impuresa. Entre els siris, per exemple, la carn de porc era *taboo*; però és una oberta qüestió si ho era perquè l'animal sigués sagrat o immundo. Més, encare que no precisa, la distinció entre lo sagrat i lo immundo és real: les regles de santetat són el respecte per als déus; en les d'impuresa el motiu principal és la por d'un poder enemic o desconegut, encare qu'ultimament, com veiem per la legislació del Levitic, la llei de lo pur i lo impur deu posar-se en l'esfera de les divines ordenacions, baix l'aspecte de que l'impuresa és aborrible a Déu i és un dever evitar-la per tots els qu'hàn de tractar amb Ell. Per consegüent, la prohibició de menjar porc, igualment que la carn d'altros animals, perteneix, en les més antigues religions semitiques, a una especie de base ductosa entre lo qu'és sagrat i lo qu'és impur, procedint ja moltes d'aquestes restriccions, si no totes, de l'estat de *totemisme* basat en l'ús o prohibició d'animalssagrats com aliment. Aquestes prohibicions manifesten llur origen selvatge per la qualitat de la sanció sobrenatural que s'els atribueix. Per exemple, el clan dels Omahas creia que no podien menjar *alce*, especie de cervo, nomenat també *bestia grossa*, sense qu'els sortissin tumors per tot el cos, del meteix modo qu'els siriacs, pels quals el peix era consagrat a Atargatis, creien que si menjaven sardina o ceitó eren atacats de llagues malignes i mortíferes. Això concorda am qu'els més notables dels animals impurs posseeixen poders magics. El porc, per exemple, qu'els sarrains, igualment qu'els ebreus i siriacs, refusaven menjar, proporcionava molts encants i remeis magics.

Avençats els temps en que van establir-se regularment els sacrificis d'animals, variava la permissió o prohibició de menjar la carn de les victimas segons la classe de sacrifici, essent generalment prohibida en els expiatoris, variant també la costum segons els pobles.

En les classes semitiques no ebraiques els sacrificis expiatoris no existien, com tampoc

l'intervenció sacerdotal entre les coses seculars i les més sagrades: sacrificaven la víctima, vesaven la sang i menjaven la carn.

Entre els romans, la carn de certs sacrificis expiatoris era menjada pels sacerdots, i en el dels germans Arval els ministrants participaven també de la sang.

Entre els gregs, les víctimes expiatòries de cap manera eren menjades, sinó qu'eren cremades, enterrades, tirades al mar o portades a una montanya deserta, allunyades del aliment de l'ome. Se suposa qu'era perquè les consideraven impures per estar carregades amb els pecats dels devots; però aquesta explicació és atinada, no solament per l'analogia amb la *ofrena del pecat* dels ebreus, qu'és un *codesh codashim*, cosa sagrada de primera classe, sinó per diverses indicacions de la mitologia i ritual greg.

Per als gregs, la terra i el mar no eren impurs, sinó sagrats, i a Tazen es creia qu'avia nascut un llorer sagrat de la carcassa de la víctima emplejada en l'expiació d'Orestes enterrada allí. Ademés, les víctimes expiatòries preferides eren animals sagrats, com el porc de Demeter i el goç d'Hecatea, i la part essencial de la lustració consistia en l'aplicació de la sang de l'ofrena a persones culpables, lo que sols és intel·ligible essent la víctima un sant sacrament. En efecte, era massa sagrat per a deixar-lo en permanent contacte amb l'ome qu'anava a tornar a la vida comuna, i, per lo tant, la sang era després rentada amb aigua. Segons Porfiri, l'ome qu'avia tocat un sacrifici destinat a aplacar la colera del déu, devia banyar-se i rentar els seus vestits en aigua corrent abans d'entrar a la ciutat o a la seva casa, circumstància que concorre en el cas d'aquelles ofrenes ebraïques del pecat que no eren menjades, i de la vedella roja quals cendres s'empleiaven per a lustracions. Aquestes eren cremades a camp obert, i tant els sacerdots ministrants com els omens que manejaven la víctima devien banyar-se i rentar llurs vestits com en el ritual greg.

Seguint la teoria de Mr. Robertson Smith, podria creure's qu'el tenir els gregs per una ofensa a Déu el matar un bou, encare que fos per a un sacrifici, era la continuació de la creencia de l'ome en estat de *totemisme* per la qu'és considerava cada tribu de la meteixa família d'un animal determinat, al que res-

pecta com un parent, i té per un crim matar un animal d'aquella especie, del meteix modo que si matés un individu (persona) de la tribu. Tal vegada per aquèl motiu, en l'Atica i el Peloponès era un pecat capital el matar un bou, i en el sacrifici anyal, en que la víctima era un brau, s'obria un solemne procés per a indagar qui era el responsable de la mort, fent declarar a tot-om qu'avia intervingut en el sacrifici.

Les minyones qu'aven portat l'aigua per esmolar la destràl i el ganivet, donaven la culpa als esmolets; aquèl, al qu'avia manegat la destràl; aquèl, al qu'avia abatut la víctima, qui culpava al qui l'avia degollada, recaient, per ultim, la responsabilitat sobre la destràl o ganivet, qu'eren tirats al mar (Varro, R. R., II, 5).

Segons una llegenda grega, això no era sinó una mera imitació dramàtica d'un sacrifici peculiar inventat per expiar la ofensa d'un tal Sapatros, qui matà un bou que vegé qu'estava menjant les ofrenes de grans de sobre la taula dels déus. Aquesta impia ofensa fou seguida d'una grand fam, i l'Oracul declarà que la falta podia esser expiada si el matador era castigat i s'oferia un nou sacrifici amb determinades condicions.

El meteix Sapatros, qu'avia fugit a Creta, va emprendre la tornada i va buscar els medis de cumplir aquestes condicions de manera que tota la ciutat participés de la responsabilitat de l'assassinat que pesava sobre la seva consciència. Així, va continuar el ceremonial fins a una data molt avençada, en la forma que trobem en Diospolia, aont se portava un remat al santuari, i el brau que primer s'acostava a la taula sagrada i menjava la sagrada *popana*, era destinat a esser degollat i ofert en sacrifici. És una altra de les formes i ficcions adoptades per a deslliurar als devots de la responsabilitat de la mort de la víctima, i demostra que la llegenda és derivada del ritual i no aquèl d'ella.

Aquèl ritu no era sol: a Tenedos el sacerdot que sacrificava un vedell era apedregat i li calia fugir per a salvar-se; a Corinte, en el sacrifici anyal d'un cabró a Hero Acrea es tenia compte de carregar la responsabilitat de la mort sobre l'esquena de la comunitat, empleiant com ministres gent llogada, que no feien més que disposar el ganivet de manera qu'el cabró amb l'extremitat de les seves potes

es matava ell mateix. Aquèl sacrifici es nomenava *assassinat del bou*, qual paraula sembla quasi poder-se pendre al peu de la lletra per lo del sacrifici de Tenedos, en que posaven *coturnus* al vedellet i la seva mare era cuidada com una dòna partera. Aquí tenim clarament expressada la parentela de la víctima am l'ome, i també la seva afinitat amb el déu *matador* de l'ome al que s'ofereix el sacrifici, puix el *coturnus* és propi del déu Bacus, i aquell déu am freqüència era representat i invocat en la forma d'un brau.

Els sacrificis dels ebreus, nomenats *olocaus*, en qu'es cremava la víctima, eren de dues classes: una en qu'aquesta era cremada per complert, i una altra qu'eren els sacrificis ordinaris d'animals, en els que la víctima era degollada, la sang espargida per l'altar i sols cremats el greix, les entranyes i alguna altra part insignificant, deixant la major part de la carn, que componia el material del convit de sacrifici qu'el sacrificant celebrava en companyia del déu, és dir, dels sacerdots, els que de vegades es propassaven, com Samuel ens fa saber ho efectuaven els fills d'Elí. Els animals del sacrifici ordinaris eren els quadrupes considerats purs: el brau o bou, l'anyell, el moltó i la cabra o cabró. Els israelites no sacrificaven ni menjaven camells, els qu'eren comunament sacrificats i menjats pels arabs.

El porc, qu'era comunament sacrificat i menjat a Grecia i Italia, era un menjar prohibit a tots els semites, i sols el sacrificaven en determinades ocasions de ritus excepcionals, en que la víctima era per complert dedicada al déu i cremada en la seva totalitat. Isaïes fa alusions als sacrificis dels porcs com una abominació gentilica i la cosa més menyspreable. «El qu'ofereix un present com si fos sang de porc», diu (cap. LXVI, 3); i en el mateix i en l'anterior diu qu'els que menjen carn de porc són abominables a Jehovà, igualment qu'els que menjen goç, rata i altres animals impurs.

Segons Al-Nadim, els gentils arranians sacrificaven porcs i menjaven carn de porc una vegada l'any. Aquesta cerimonia és antiga, puix apareix a Xipre en connexió amb el culte de la Venus semítica i d'Adonis. En el culte ordinaris d'Afrodita el porc no era admès; però el die dos d'Abril de cada any se sacrificaven porcs senglars. En Argos s'oferien a Afrodita

sacrificis excepcionals de porcs, igualment qu'a Tessalia.

Lucia (*Dea Syria*, LIV) diu qu'el porc era estimat pels sirians com sacrossant; i qu'era especialment consagrat a Afrodita Astartè ho afirma Antiphanes.

El porc era l'animal sagrat de *Demeter* (Ceres) i li era ofert en sacrifici expiatori de la classe en que l'ofrena pel pecat no era menjada, sinó cremada, tirada al mar o portada lluny a una montanya deserta.

A Xipre el die segon de la festivitat se sacrificaven porcs senglars en connexió amb el mitu d'Adonis i en oferta expiatoria, essent allí el senglar el sacrifici més purificador, com ho era el garrinet en la major part de la Grecia. Això explica l'aparició del senglar, del porc, de la truja i del garrinet en els tipus de les monedes, com animals sagrats dedicats a la divinitat tutelar del poble que les acunyava i mai com a objecte de burla, com s'ha suposat alguna vegada.

Atenent a qu'el porc era l'animal sagrat de *Demeter* o *Ceres*, la deessa de la terra i de la fecunditat, no té res d'estrany qu'en tota l'Italia i pobles del litoral del Mediterrà Occidental el tinguessin en grand estima, tant pel seu caracter sagrat que li atribuirien com pel gust qu'els donaria menjar la seva sabrosa carn en llom i butifarres, igualment que les restants parts, de gust tant variat com són les components del porc. En l'antiga Roma el nom del porc era portat per alguna tribu i familia, i la seva imatge servia de divisa en els estendards de les legions i sitis publicis, com també de tipus en les monedes de diferents regions.

Segons Varró, el rei i els magnats d'Etruria començaven la celebració de les nocés amb el sacrifici d'un porc. Jo creg qu'això es deu entendre que no era l'ofrena d'un porc a la divinitat, sinó la matança d'un porc per a menjar-lo, fent-ne al mateix temps butifarres, pernil i demás adminiculs, és dir, una festa de familia, com ho era cinquante anys enderrera en les families de Barcelona els dies de la mort del porc.

No es cregui que suposo això sense fonament. Entre les moltes i preuades pintures descobertes en les ruïnes de la desenterrada Pompeia, n'hi ha una que representa una escena de bevedors, probablement en una taverna o cosa per l'estil, perquè s'hi veu una perxa

llarga plena de claus am penjolls de butifarres, lligades dels dos caps, com ho fem nosaltros, un altro de llonganices o butifarres grosses, lligades d'un cap, i tres pernills. (Aquesta escena es troba reproduïda en la lamina 126, compartiment inferior, del volum segon de l'obra *Herculanum et Pompei*, de Raux aïné y L. Barre.) Per lo tant, ens dóna a entendre que la confecció de les butifarres, llonganices i pernil no data d'air, i que la notícia de Varró està en connexió am l'antig adagi català «Les alegries de l'ome són tres: quand se casa, quand treu la rifa i quand mata el porc».

Quand jo era jove avia vist representar en el Teatre Principal un sainete del celebrat actor i escriptor D. Josep Robreño, titulat *Lo barber qu'ha tret la rifa i ha mort el porc*, en que recordo hi hà alguna cosa alusiva an aquesta festa. Però el que vulga entèrar-se de lo qu'era cinquante anys enderrera la tradicional festa de família «de matar el porc», la trobarà molt ben descrita i detallada en *El Libro Verde de Barcelona*, publicat per un Juan i un José en 1848. Per la seva relació es farà carreg de la diversió que, com diuen aquèts, proporcionava a les cases per un parell de dies; festa en la que, si bé donava molt tragi a la mestressa de la casa i al servei, tots els assistents, entre els que s'hi comptava alguna convidada auxiliar, es divertien qu'era un voler de Déu. Allí trobarà explicats els preparatius qu'es feien, els instruments que s'empleiaven i les feines de les dones en les reparticions i confeccions de la carn del porc, no permetent que cap ome s'acostés a les taules; i si algú no feia cas de la prohibició, quand estava descuidat li penjaven al coll del gec, levita o bata, la cua del porc, i era la burla i broma de tota la concurrència i una de les ocurrencies més divertides de la festa. Sabrà, ademés, qui era *la mocadera*, lo qu'era *el tast*, *el present* qu'es regalava als convidats i amigs de la família, i lo qu'era el *brou-bufat* qu'anaven a buscar les veïnes, i altres particularitats curioses. I basta de porc fresc i ranci.

L'ASE

L'ase selvatge era menjat pel arabs, i devia esser-ho amb intenció religiosa, puix que la seva carn era proibida per Simeó Stilí als

que s'avien convertit. Al revés, entre els arranians l'ase era un menjar proibit, igualment qu'el porc i el goç, i no hi hà evidència de que, com els dos ultims, fos sacrificat o menjat en misteris excepcionals. No obstant, trobant qu'una secció de semites tenia proibit menjar ase, al meteix temps qu'una altra en menjava d'una manera qu'als cristians semblava idolatria, es fa molt forta la presumpció de qu'antigament aquest animal era sagrat.

Un manifest sacrifici de l'ase apareix en Egipte en el culte Typhon (Set o Sutech), qu'era el déu principal dels semites d'Egipte, qu'els egipciots dupten si originariament era un déu semita. L'ase era un animal tifonic, i en certes ceremonies religioses el poble copte sacrificava ases tirant-los dalt-a-baix d'una timba, mentres els de Licopolis, en dugues de llurs festes anyals, estampaven en les coques del sacrifici la figura d'un ase despenyat. Aquestes coques suplien l'animal, progrés umanitari en els sacrificis, que van adoptar o inventar els romans i també els grècs, qu'oferien models de cera o pasta en llog d'animals i també de persones. Amdugues formes indiquen un ritu mistic o expiatori i estan al meteix nivell dels sacrificis d'omens vius esmentats per Maneton.

Si pugués posar-se en clar qu'aquèts ritus eren realment d'origen semític, seria un cas de l'antiga expiació mística i podria donar llum respecte al culte de l'ase atribuït als jueus. Déu, per lo tant, notar-se que l'antig nom del clan *Hamor* (l'ase), entre els cananeus de Sichem, podria confirmar aquèl concepte, i no esser faules o falses afirmacions nascudes de la confusió dels jueus am llurs veïns, com creu Mr. W. Robertson Smith, sinó que, essent l'ase un animal sagrat als *semites d'Egipte* i també als cananeus, i avent estat els israelites a Egipte i en sortint d'allí avent anat a parar a la *promesa terra de Canaan*, entre llurs germans de raça els cananeus, dels que van pendre dones i costums, i també l'idolatria, és possible no siga falsa ni calumnia l'atribuir als jueus el culte de l'ase, com podria confirmar-ho l'esgrafiament del palau dels Cesars a Roma que representa un ase clavat a la creu am la llegenda *Alexamenos adora al seu Déu*, qu'es creu se refereix als jueus.

Per lo que toca al menjar carn d'ase selvatge

ge pels arabs, en la literatura arabiga anterior al temps de Maomet no s'ha trobat evidència que tingués cap significació religiosa, encare que Cawini diu que la seva carn i els cascós proporcionaven poderosos encisos, especialment el cap, en les antigues associacions clàssiques de l'ase. Entre altres medis de transmetre's l'impuresa del cos les dones semites, tenien el de fregar-se amb un ase, una ovella o una cabra, és dir, amb un animal sagrat.

S'ha suposat qu'el *daurat* Set adorat pels semites hiksos en el delta del Nil, era el déu Sol, i qu'en aquèl cas els cavalls del Sol aurién eretat la santetat, l'antiga santetat de l'ase, puix que l'ase és molt més antig qu'el cavall en les terres semitiques. Però aquí es tracta de l'Egipte, ont de tota antiguetat, i també en el temps dels hiksos, el Sol viatjava en una barca, perquè a Egipte el vaixell era el símbol del moviment per excel·lència.

EL GOÇ

Diu Wilkinson que la fidelitat del goç i la seva utilitat a l'ome van ser, sens dupte, les causes primordials d'esser admès entre els animals sagrats de l'Egipte; i, per les representacions, és evident que disfrutava de grans privilegis com animal domestic, essent el constant company de persones de totes classes, com ho és actualment a Europa, acompanyant-les a passeig, ajudant-les en la caça i vigilant la casa. Aquèl punt de vista no s'extén als moderns egipcis, quals preocupacions musulmanes el fan considerar com un animal impur. Fins un *malaki*, la secta més lliberal a favor del goç, no tocaria el nas o el pèl umid d'aquest animal sense creure's maculat i obligat a subjectar-se a una purificació del contacte.

El goç era l'animal consagrat a Anubis. S'el troba embalsamat en diverses parts ont era venerat, especialment en Cinópolis, aont s'el tractava amb honors de divinitat. Strabó diu qu'els habitants d'aquella ciutat tenien fixada una quantitat per l'alimentació de l'animal afavorit, i qu'eren tant gelosos del respecte que se li devia, qu'una vegada van promoure una guerra civil als d'Oxyrhynchus perquè aquèls avien mort i menjat goços. Aquèls ho avien fet en venjança de qu'els

cinópolis avien presentat en llurs taules els peixos sagrats de Oxyrhynchus.

Com no vaig a fer l'història del goç, no m'entretindré en relatar lo que diuen del goç, a Egipte, Erodote, Plutarc, Strabó i altres, concretant-me a esmentar lo que diu Wilkinson: qu'entre els que reconeixien el caràcter sagrat del goç, el respecte que li tenien era tant extremat, qu'en la casa aont en moria un de mort natural, tots els conjunts de la casa es feien raure el cap i el cos i inutilisaven totes les provisions existents en la casa a l'acte de la mort.

El goç és esmentat com animal impur en Isaïes (LXVI, 4). Sembla també al·ludit per Justinus (XVIII, 1, 10) en un ritu punic, aont se llegeix que Darius envià un missatge als cartaginesos prohibint-los sacrificar víctimes humanes i *menjar carn de goç*, que per connexió es deu entendre qu'era un menjar religiós.

En aquèl cas el fet no es relaciona am cap divinitat particular a la qu'el goç sigues consagrat; però per Al-Nadim sabem qu'el goç era un animal sagrat entre els arraniens, que li oferien presents en sacrifici, i en certs misteris els goços eren solemnement declarats germans dels iniciats. Una indicació de l'identitat del déu al qu'era consagrat el goç, podria ser la podriem traure de Jacob Sarag, qui esmenta «el Senyor dels goços» com una divinitat de Carrhae, qual déu podria compararse am l'Ercul caçador dels assiris, qu'en els cilindres està representat acompanyat d'un goç, i sembla esser la mateixa divinitat qual nom trobat en els monuments és usualment llegit *Adar*. M. Clermont Gannau, en la *Revue Archéologique*, diu qu'el déu sicilià *Adranus*, quals goços sagrats són esmentats per Eliana i confirmats per l'evidència monumental, és generalment identificat amb *Adar*, el *Adrammelech* de la Bíblia.

L'Ercul de Tiro o Melcartis apareix també acompanyat d'un goç en la llegenda de l'invençió de la tintura de porpra conservada per Pallux. La santetat del goç entre els fenicis sembla també confirmada per alguns noms i l'existència d'una classe de ministres sagrats nomenats *goços*, qu'alguns creuen ho eren realment. Si la conjectura de que l'Ercul qu'els notoi adoraven en el *Cinosarge* d'Ateenes era realment l'Ercul fenici pugués esser realitat, la connexió d'aquesta divinitat amb el

goç tindria una confirmació, perquè *Cinosarge* vol dir *pati del goç*. Esteve de Bizanci explica aquet nom per una llegenda, segons la que, estant Diomo sacrificant a Ercul un goç blanc, s'emportà les peces del sacrifici i les deixà en el llog sagrat aont després estigué el santuari. Aquí el goç és el sagrat missatger que declara la voluntat del déu, com l'aguila de Zeus en Malala.

A Grecia el goç era sacrificat a Hecate, servint la sang com part essencial de la lustració per a la curació o remissió de persones pecadores, la que després era rentada amb aigua corrent i la carn no era menjada.

L'emperador Julià ens diu (*Orat.*, V, 176) qu'en les ciutats de l'imperi romà se celebraven sacrificis extraordinaris una o dugues vegades l'any amb cerimonies místiques, posant per exemple el sacrifici d'un goç a Hecate, en qual cas la víctima era l'animal consagrat a la divinitat, que tampoc era menjat. Hecate, en la mitologia, és representada acompanyada de goços endemoniats, als qui en les seves expedicions nocturnes feia lladrar per atemorir als assassins quand avia descobert algun crim. Era la protectora d'Atenes, i en el seu culte li agradava la nomenessin goça o goç. Aquí, per lo tant, la víctima no sols és un animal sagrat, sinó un animal estimat de la divinitat.

En l'antiguetat el goç era generalment estimat, venerat i fins adorat, però poques vegades menjat com a víctima sagrada. Actualment és molt estimat i ben tractat en tots els pobles cristians. En els països musulmans són mirats amb una curiosa barreja de respecte i menyspreu, essent tinguts per impurs; però és un acte de pietat donar-los menjar. Matar un goç és un acte qu'els fa llastima. No sé qu'habitualment es menja carn de goç en llog més qu'en la Xina, aont se menja una classe especial de goços que diuen que tenen una carn molt gustosa. Bon profit els faci!

Ja qu'anteriorment avem dit quelcom de la superstició sobre el peix, afegiré alguna cosa més respecte d'ella com a complement de la procedencia d'algunes de les actuals.

A Egipte eren *taboo* alguns peixos del Nil, perquè es creia qu'avien devorat part del cos d'Osiris qu'Isis no va pugar recobrar quand va recullir els espargits membres del seu espòs. No en totes parts eren sagrats i prohibit

menjar-los; com ho avem vist per la guerra civil entre Oxyrhynchus i Cinopolis; però en algunes ciutats tenien peixos sagrats qu'era vedat menjar-los. Els sacerdots s'abstenien sempre de menjar peix, i en la nit del primer del més, en que tots els egipcis, per llur religió, estaven obligats a menjar peix fregit davant les portes de llurs cases, els sacerdots el deixaven cremar, sens tastar-lo gens ni mica.

Els peixos, o per lo menos algunes classes d'ells, eren sagrats a Atargatis, i era vedat menjar-los a tots els siriacs, els llurs adoradors, que creien, com creuen tots els pobles *totem*, que si menjaven peixos sagrats els sortirien llagues. No obstant, segons Porfiri, alguns peixos eren cuits i presentats diàriament a la taula de la deessa i després consumits pels sacerdots.

En els cilindres i tauletes d'Assiria es veuen peixos deixats sobre l'altar o presentats davant d'ell, al mateix temps qu'en alguns altres hi hà figures de persones dretes en acte d'adoració, vestides, o, més bé, disfregades amb una grand pell de peix. Aquestes figures es troben també de grand grandor en alguns monuments. Mr. Robertson Smith diu que la significació de tal disfrega és ben coneguda per diferents rituals selvatges. El devot es presenta ell mateix com un peix, és dir, com un ser disposat al sacrifici, i també, sens dupte, dedicat a la divinitat a què és consagrat, perquè moltes vegades el sacrificant se vestia amb la pell de la víctima. Jo dupto que siga aquesta la significació, perquè no es tracta d'un poble selvatge, sinó d'un qu'era altament civilisat desde feia sigles, i els assiriolegs donen diferents significacions a les tals figures.

L'Aborrhás o Chaboras, tributari de l'Eufrates a Mesopotamia, era venerat com el riu en qu'Hera (Atargatis) s'avia banyat després del matrimoni am Zeus (Bel), i donava una agradable fragància i estava ple de peixos sagrats. Segons una llegenda comuna a Heliopolis i Ascalon, Atargatis i el seu fill van submergir-se en les aigües, en un cas en l'Eufrates i en un altre en el gorg d'Ascalon, i van esser transformats en peixos. Aquesta és una variació de la llegenda de l'Adonis siriac, en qu'el déu se mor, és dir, deixa d'existir en forma humana, fent passar la vida a les aigües, aont és enterrat, i també una mera teoria per a posar en harmonia les aigües divines o el

peix divinal am les idees antropomorfiques. Lo meteix esdevé algunes vegades en altre sentit, dient que la divinitat antropomorfa va sortir de l'aigua, com Afrodita nascuda de l'escuma del mar i Atargatis sortida d'un ou qu'el sagrat peix va trobar en l'Eufrates i va treure a la vora del riu.

El peix, especialment el ceitó i la sardina, era en moltes parts *taboo*. Es troben peixos sagrats en tots els rius i estanys de tots els santuaris de Síria. Xenofon, que va trobar d'aquells peixos prop d'Alepo, expressament diu qu'eran tinguts com déus. Lucià (D. S., 45) diu qu'el peix sagrat de l'estany d'Atargatis a Heliopolis portava paraments d'or, com també en portaven les anguilles del santuari del déu de la guerra Zeus entre els platans (Herodot, V, 119).

Aquesta superstició pels peixos és una de les relíquies més durables de l'antig gentilisme d'Orient. En algunes mesquites de Tripoli, Edesa i de la Mesopotamia, encara es troben estanys ont se mantenen peixos sagrats, continuant la creència de que moriria o sobrevindria una grand desgracia a qualsevol que s'atrevis a menjar-ne, del meteix modo que, com hi dit abans, el clan de l'alce creia qu'an el que menjava d'aquest animal se li omplia el cos de florons. Els siríacs creien que sortien butllofes qu'es reventaven i convertien en llagues perniciosos si menjaven sardina. Això concorda am que la major part dels

animals vedats de menjar posseeixen poders mágics, com per exemple el porc, qu'els siríacs, jueus i siríacs rebutjaven menjar: l'utilisaven proporcionant-los molts encantaments i medecines mágiques.

Com s'aurà pogut observar ja de molt antig, l'igiene anava barrejada am la religió, puix en molts casos el castig de l'impietat no és el *judici divi* en el nostre sentit de la paraula, sinó que ve directament de la maligna influencia resident en la cosa vedada, que, per dir-ho així, ella meteixa s'encarrega de la venjança de l'ofensor; i és més el temor de contraure alguna malaltia que no el de fer un agravi a Déu lo qu'obliga l'abstinencia.

M'hi entretingut en compondre aquet treball per a fer veure qu'algunes de les nostres costums, preocupacions i supersticions no daten d'air i que tenen un origen diferent del que molts creuen; però ting por d'aver sigut una mica pesat per aver-me ficat en materies un xic profundes i no aver-les exposades am prou claretat. Per lo tant, demano perdó als illustrats lectors de L'AVENÇ, perquè em sabia molt greu que, després de tanta vianda com els hi presentat, al meteix temps qu'alguns en sortissin embafats, altres poguessin aver-se quedat en dejú.

JOSEP BRUNET I BELLET

MOVIMENT POETIC CONTEMPORANI

Emili Verhaeren és un dels joves poetes belgues contemporanis de talent més original i que s'ha fet més nom am la seva manera lliure d'entendre la versificació i la poesia. «Els poetes de fa vint anys, — diu ell, — es diferenciaven dels d'avui die en qu'aquells obeïen a lleis generals de prosodia i de gramática, mentres qu'els d'are busquen la llur forma propia en ells meteixos, forjant-se el llur orde i no sometent-se més qu'a regles individuals que rajen de la llur manera de pensar i de sentir.

Les Campagnes Hallucinées, junt am *Les Villes Tentaculaires* i *Les Aubes*, formaran

una trilogia. En *Les Campagnes Hallucinées*, la ciutat, Londres pod-ser, es presenta com un pop enorme qu'extén per tot arreu els seus tentaculs (carrils, carreteres, telegrafos, etc.); xuclant amb ells per tots cantons la vida dels camps. Aquets apareixen ja com llocs encantats plens d'allucinats i de boigs: la vida sana n'ha desaparegut, restant no més que fantasmes fugents, extravagants, malalts i criminals de lo qu'un die varen esser els pagesos, els vilatges, les parroquies, etc. Copiem el primer fragment, titulat *La Ville*, del volum *Les Campagnes Hallucinées*, per esser el de

més facil comprensió i per formar per sí sol un petit poema complert i independent. Ademés, en aquêt fragment, un dels millors del

volum, es pod comprendre a Verhaeren, el poeta d'imaginació victoruguesa i de força de pintura i de comprensió i síntesis a lo Zola.

LA VILLE

Tous les chemins vont vers la ville.

*Montueuse de brume.
Là-bas, avec ses étages
En voyage vers des étages,
Comme d'un rêve, elle s'exhume.*

*Là-bas,
Ce sont des ponts tressés de fer
Comme des bonds à travers l'air;
Ce sont des blocs et des colonnes
En faces rouges de gorgonnes;
Ce sont des tours sur des faubourgs
Ce sont des toits et des pignons
En vols pliés sur les maisons.
C'est la ville tentaculaire,
La pieuvre ardente et l'ossuaire.
Debout,
Au bout des plaines
Et des domaines.*

*Des lanternes météoriques
Sur des poteaux et des grands mâts,
Même à midi, brûlent encor
Comme des œufs monstrueux d'or;
Le soleil clair ne se voit pas:
Bouche qu'il est de lumière, fermée
Par le charbon et la fumée.*

*Un fleuve de naphte et de poix
Bat les môles de pierre et les pontons de bois;
Les sifflets crus des navires qui passent
Hurlent la peur dans le brouillard:
Un signal rouge est leur regard
Vers l'océan et les espaces.*

*Des quais sonnent aux entrechocs de leurs fourgons,
Des tombereaux grincent comme des gonds,
Des madriers de fer soulèvent des cubes d'ombre
Et les glissent soudain en des sous-sols de feu;
Des ponts s'ouvrant par le milieu,
Entre les mâts touffus dressent un gibet sombre
Et des lettres de cuivre inscrivent l'univers,
Immensément, par à travers
Les toits, les boutiques et les murailles,
Face à face, comme en bataille.*

*Par au-dessus, passent les cabs, filent les roues,
Roulent les trains, volé l'effort,*

*Jusqu'aux gares, dressant, telles des proues
Immobiles, de mille en mille, un fronton d'or.
Les rails ramifiés rampent sous terre
En leurs tunnels et leurs cratères
Pour s'orager en réseaux clairs d'éclairs
Dans le vacarme et la poussière.*

C'est la ville tentaculaire.

*La rue — et ses remous comme des câbles
Nœués autour des monuments —
Fuit et revient en longs enlacements
Et ses foules inextricables.
Les mains folles, les pas fiévreux,
La haine aux yeux,
Happent des dents le temps qui les devance.
A l'aube, au soir, la nuit,
Dans le tumulte et la querelle, ou dans l'ennui,
Elles jettent vers le hasard l'âpre semence
De leur labeur que l'heure emporte.
Et les comptoirs mornes et noirs
Et les bureaux louches et faux
Et les banques battent des portes
Aux coups de vent de leur démençe.*

*Dehors, une lumière ouatée,
Trouble et rouge, comme un haillon qui brûle,
De réverbère en réverbère se recule.
La vie, avec des flots d'alcool est fermentée.
Les bars ouvrent sur les trottoirs
Leurs tabernacles de miroirs
Où se mirent l'ivresse et la bataille;
Une aveugle s'appuie à la muraille
Et vend de la lumière en des boîtes d'un sou;
La débauche et la faim s'accouplent en leur trou
Et le choc noir des détresses charnelles
Danse et bondit à mort dans les ruelles.*

*Et coup sur coup, le rut grandit encore
Et la rage devient tempête:
On s'écrase sans plus se voir, en quête
Du plaisir d'or et de phosphore;
Des femmes s'avancent, pâles idoles,
Avec, en leurs cheveux, les sexuels symboles.
L'atmosphère fuligineuse et rousse
Parfois vers le soleil recule et se retrousse
Et c'est alors comme un grand cri jeté
Du tumulte total vers la clarté;
Places, hôtels, maisons, marchés,*

*Ronflent et s'enflamment si fort de violence
Que les mourants cherchent en vain le moment de
[silence]
Qu'il faut aux yeux pour se fermer.*

*Telle, le jour — pourtant, lorsque les soirs
Sculptent le firmament de leurs marteaux d'ébène,
La ville au loin s'étale et domine la plaine
Comme un nocturne et colossal espoir;
Elle surgit: désir, splendeur, hantise;
Sa clarté se projette en miroirs jusqu'aux cieux,
Son gaz myriadaire en buissons d'or s'attise
Ses rails sont des chemins audacieux*

*Vers le bonheur fallacieux
Que la fortune et la force accompagnent;
Ses murs s'enflent pareils à une armée
Et ce qui vient d'elle encore de brume et de fumée
Arrive en appels clairs vers les campagnes.*

*C'est la ville tentaculaire,
La pieuvre ardente et l'ossuaire
Et la carcasse solennelle.*

*Et les chemins d'ici s'en vont, à l'infini
Vers elle.*

ÉMILE VERHAEREN

ESPECTRES *

DRAMA EN TRES ACTES, D'ENRIC IBSEN

TRADUIT PER P. FABRA I J. CASAS-CARBÓ

PERSONATGES

LA SENYORA ELENA ALVING, viuda del capità i camarlenca Alving.

L'OSVALD ALVING, fill seu, pintor.

EL PASTOR MANDERS.

L'ENGSTRAND.

LA REGINA ENGSTRAND, minyona de la senyora Alving.

L'acció té lloc a la casa de camp de la senyora Alving, a la vora d'un grand fjord de la Noruega occidental.

ACTE PRIMER

(Una peça espaiosa, amb una porta a l'esquerra i dugues a la dreta. Al mitj de la peça, una taula rodona voltada de cadires; assobre de la taula, llibres, revistes i diaris. En primer

(1) El títol de l'original és *Gengangere*. La paraula francesa *Revenants* tradueix molt bé el títol noruec. Nosaltres, a falta d'una paraula que correspongui exactament a la noruega *Gengangere*, l'hem traduïda per *Espectres*, qu'és la qu'els italians han adoptat (*Spettri*). El títol anglès *Ghosts* tampoc tradueix amb prou fidelitat el mot noruec.

La traducció qu'avui comencem a publicar ha sigut feta tenint a la vista, ademés de l'original, les excel·lents traduccions anglesa de Mr. William Archer i franceses de M. Prozor i de M. Rodolphe Darzens.

terme, a l'esquerra, una finestra, i davant d'ella, un sofanet i una taula de cusir. La peça dona, per la part del fondo, a un invernacle un xic més estret, fet de vidrieres. A la paret de la dreta de l'invernacle, una porta per a anar al jardí. Per les vidrieres s'entreveu el fjord, melancolic, a través d'un espessor de pluja.)

(L'Engstrand, el fuster, a la porta de l'invernacle. Té la cama esquerra més curta que l'altra, i soja la bota porta una sola de fusta. La Regina, amb una regadora buida a la mà, no el deixa passar endavant.)

REGINA (baix)

Què voleu? No passeu d'aquí. Esteu regalant.

ENGSTRAND

És la pluja del cel, filla meva.

REGINA

Digueu més aviat la de l'infern.

ENGSTRAND

Valga'm Déu, quina manera de parlar, Regina! *(Fa uns quants passos coixejant.)* Escolta: venia a dir-te...

REGINA

Bé, no feu tant soroll amb el peu! El senyoret dorm aquí sobre meteix.

ENGSTRAND

Encare dorm? An aquestes ores?

REGINA

No n'heu de fer re, em sembla.

ENGSTRAND

Aïr vaig fer una disbauxa.

REGINA

Això sí qu'ho creg.

ENGSTRAND

Els omes som debils, filla meva.

REGINA

És veritat.

ENGSTRAND

I hi hà tantes tentacions en aquèl món!
Perxò, que Déu me guardi de mentir, aquèl
dematí, a dos quarts de sis, ja era al treball.

REGINA

Està bé; are aneu's-en. No m'aig pas d'estar
aquí en *rendez-vous* am vós.

ENGSTRAND

Què dius què?

REGINA

Que no vui que us trobin aquí. Aneu's-en
a la vostra feina.

ENGSTRAND (*avançant dos passos*)

No me n'aniré pas que no t'agi parlat.
Aquesta tarde auré acabat la feina allà baix, a
l'escola, i aquesta nit meteix vui agafar el
vapor per' tornar a ciutat.

REGINA (*entre dents*)

Bon viatge!

ENGSTRAND

Gracies, filla meva. Demà s'inaugurarà
l'asil. Hi aurà una grand festaça, s'hi beurà
en grand. I no vui que sigui dit qu'en Jaume
Engstrand no pod resistir una tentació.

REGINA

Oh!

ENGSTRAND

Demà tindreu força gent d'upa, aquí. Tam-
bé vindrà el pastor Manders.

REGINA

Avui arriba.

ENGSTRAND

Ja ho veus. I no em convé de cap manera

qu'ell pugui tenir res que dir de mi, com-
prens?

REGINA

Ah! Ja us veig!...

ENGSTRAND

Què vols dir amb això?

REGINA (*mirant-lo de fit a fit*)

Quina altra n'hi volem fer creure al pastor
Manders?

ENGSTRAND

I are! qu'ets boja? Jo enganyar al pastor
Manders? Oh no! El pastor Manders ha sigut
massa bo am mi. Tornant a lo qu'et deia, ja
ho sabs, aquèl vespre m'entorno a casa.

REGINA

Millor; com més aviat fos...

ENGSTRAND

Sí; però vui que tu vinguis am mi.

REGINA (*mirant-lo estupefacta*)

Voleu que jo vingui am vós? No us deg
aver entès bé...

ENGSTRAND

Dig qu'et vui tenir a casa, al costat meu.

REGINA (*rient-s'en*)

Jo a casa vostra? Mai, mai de la vida!

ENGSTRAND

Oh! Això ja ho veurem.

REGINA

Sí, qu'ho veurem; ja en podeu estar ben
segur. Jo, qu'hí sigut criada a casa d'una se-
nyora com la senyora Alving?... Jo, qu'aquí
hí sigut tractada com una filla de la casa?...
Voleu que vagi a estar am vós? En una casa
com la vostra? Fugiu, ome, fugiu!

ENGSTRAND

Què vols dir? Seras capaç d'anar contre el
teu pare, noia?

REGINA (*a mitja veu, sense mirar-lo*)

Moltes vegades m'heu dit que jo no us era
res.

ENGSTRAND

Bé, deixa-ho corre...

REGINA

Quantes vegades no m'heu dit qu'era una...
fi donc!

ENGSTRAND

Jo? Mai hí dit semblant paraula.

REGINA

Oh! M'en recordo prou, de la paraula qu'usavau.

ENGSTRAND

No més que quand avia begut un xiquet. Hm. Hi hà tantes tentacions en aquet món, Regina!

REGINA

Uh!

ENGSTRAND

I encare era quand ta mare no feia bondat. Bé em calia trobar alguna cosa per' ajupir-la. Sempre es feia la senyora. (*Escarnint.*) «Estigues, Engstrand; deixa'm estar. Jo hi servit tres anys a casa del camarlenc Alving de Rosenvold.» (*Somrient.*) Déu meu, Senyor! Mai avia pogut oblidar qu'el capità l'avien fet camarlenc quand ella s'estava en aquesta casa.

REGINA

Pobra mare! No us va fer nosa gaire temps! N'hi vau fer tantes!

ENGSTRAND (*amb un moviment qu'el fa coixejar*)
Naturalment, jo sempre ting culpa.

REGINA (*tombant-se, baix*)

Uf! Aquesta cama!

ENGSTRAND

Què dius, noia?

REGINA

Pied de mouton.

ENGSTRAND

No és anglès això?

REGINA

Sí.

ENGSTRAND

Veig qu'has après d'allò més, aquí; i vindria bé, are.

REGINA (*després d'un curt silenci*)

I què voldria que hi vingues a fer a ciutat?

ENGSTRAND

Ont s'és vist preguntar lo qu'un pare vol fer de la seva unica filla? No sog un viudo, sol i abandonat?

REGINA

No em vingueu amb ipocresies. Per què voleu que hi vingui, am vós?

ENGSTRAND

Ja veuras, ja t'ho diré; hi tingut una idea, una cosa nova que voldria provar...

REGINA (*despreciativament*)

N'heu fet tantes de provatures, i totes us han sortit malament!

ENGSTRAND

Aquesta vegada ja veuras, Regina! Qu'el dimoni se m'endugui...

REGINA (*picant amb el peu*)

Pst!

ENGSTRAND

Ui! Tens raó, filla meva. Mira, d'ençà que treballo en l'asil nou hi fet una mica de reconet.

REGINA

De veres? Me n'alegro.

ENGSTRAND

Què en feria dels diners aquí, al poble?

REGINA

Què heu pensat, doncs?

ENGSTRAND

Hi pensat col·locar aquets diners de manera qu'em donguin alguna cosa. Jo pensava posar una especie d'ostal per' la gent de mar.

REGINA

Uf!

ENGSTRAND

Ja veuras, a poc a poc: un ostal de primera, no et pensis un ostalot per als mariners. No; fóra per als capitans, pilots, etc., tot lo més granat, comprens?

REGINA

I jo auria de...?

ENGSTRAND

Tu m'ajudaries. No més que pel ben veure, comprens? Res d'aver de fer d'escarraç. Feries lo qu'et vingues de gust.

REGINA

Sí, sí.

ENGSTRAND

Però en una casa hi hà d'aver unes faldilles; això és clar com la llum del die. Perquè els vespres convindria sempre un xic de broma, cant, ball, etc. Pensa que són mariners que viatgen per aquets mars de Déu. (*Acostant-se an ella.*) Vaja, Regina, no siguis tonta; mira bé lo qu'et convé. Què arribaras mai a ser aquí? De què et servirà que la teva mestressa agi gastat per la teva instrucció? Hi sentit dir qu'et cuidaras dels nens a l'Asil nou. Tu me-

teixa diras si és feina per' tu, aqueixa! Que tens ganes de malmetre't la salut amb aquella pobriçalla?

REGINA

No; si les coses anaven tal com jo desitjo, allavons... Sí, tot podria ser! Tot podria ser!

ENGSTRAND

Què és lo que podria ser?

REGINA

No n'heu de fer res. Puja molt lo qu'heu estalviat?

ENGSTRAND

Si fa no fa, sobre unes set... o vuit centes córones.

REGINA

Déu n'hi dó.

ENGSTRAND

Sempre n'hi hà per' començar, filla meva.

REGINA

No n'euré res d'aquestos diners?

ENGSTRAND

El diable se m'emporti si n'heus res.

REGINA

Ni un troç de roba per' fer-me un vestit?

ENGSTRAND

Vina am mi a ciutat i tindras tants vestits com vulguis.

REGINA

Fugiu, ome! Si mai vui, no us auré de menester per res.

ENGSTRAND

La mà d'un pare et guiarà sempre millor, Regina. Justament are ting ullada una casa de primera al carrer del Port. No ens en feriam gaire, i podriam posar una especie d'ostal per' la gent de mar.

REGINA

Però si jo no hi vui viure, am vós. Si am vós no hi vui res. Aneu en nom de Déu!

ENGSTRAND

Ben segur que no hi auries d'estar gaire, am mi. No tindria tanta sort. Si tu et sabies manegar, una noia maca com t'hi has tornat tu d'uns quants anys ençà...

REGINA

Què?

ENGSTRAND

Que no passaria gaire temps sense qu'es presentés un pilot, o fins pod-ser un capità...

REGINA

No m'hi vui pas casar, amb un ome d'aquesta classe, jo. Són gent que no tenen *savoir vivre*.

ENGSTRAND

Què dius que no tenen?

REGINA

Ja els coneg, jo! No són gent per' casar-s'hi.

ENGSTRAND

Però qui et diu que t'agis de casar. Un pod trobar la seva conveniencia d'una altra manera. (*Confidencialment.*) Sabs l'inglès, l'inglès del yacht? Va donar tres-cents duros, i ella no era pas tant maca com tu.

REGINA (*anant dret an ell*)

Sortiu d'aquí!

ENGSTRAND (*reculant*)

Bé, no em voldras pas pegar, em penso.

REGINA

Sí; si parreu de la mare, us pego. Sortiu d'aquí, us dig! (*L'empeny fins a la porta de l'invernacle.*) I no rebateu les portes, qu'el senyoret....

ENGSTRAND

Sí, dorm, ja ho sé. Em xoca qu'et cuidis tant del senyoret. (*Baixant la veu.*) Ah! No podria ser qu'ell...

REGINA

Aneu's-en, corrents. Que us heu tornat boig? No, perquí no, que ve el pastor Manders. Cuiteu, sortiu per l'escala de la cuina.

ENGSTRAND (*passant a la dreta*)

Està bé, està bé, ja m'en vaig. Però, ja veuràs, parla-hi amb aquet que ve. Dingú millor qu'ell et pod dir lo qu'un fill deu an el seu pare. Perquè de totes maneres jo sog el teu pare, sabs? Ho pug provar amb els registres de la parroquia.

(*Surt per la segona porta de la dreta, que la Regina ha obert i tanca en avent sortit ell.*)

(*La Regina es mira un instant al mirall, s'espolça amb el devantal i es posa bé el collaret; després s'entreté a arreglar les flocs.*)

(El pastor Manders, am paltó, el paraigua a la mà i una cartera de viatge en bandolera, entra per la porta de l'overnacle.)

MANDERS

Bon die, Regina.

REGINA (*girant-se com alegant sorpresa*)

Ah! Bon die, pastor Manders. Ja ha arribat el vapor?

MANDERS

Acaba d'arribar. (*Entra a la sala.*) És pesat aquèl temps: això de no vulguer deixar de ploure...

REGINA (*seguint-lo*)

Per la gent del camp és un grand temps.

MANDERS

Té raó. Nosaltros, els de ciutat, no ens en recordem prou, d'això. (*Es treu el paltó.*)

REGINA

Permeti'm que l'ajudi. Aixís. Déu meu, que mullat! El vaig a penjar. I el paraigua... l'obriré per què s'aixugui.

(*Surt, amb el paltó i el paraigua, per la segona porta de la dreta. El pastor Manders es treu la cartera de viatge i la posa sobre d'una cadira juntament amb el berret. Mentrestant la Regina torna a entrar.*)

MANDERS

Ah! Que bé s'està a cobert! Bé, com ho tenim això?

REGINA

Bé, molt bé, gracies.

MANDERS

Deveu tenir un grand trafeg am la festa de demà.

REGINA

Oh, sí, senyor: no ens falta feina.

MANDERS

La senyora bé deu ser a casa?

REGINA

Sí, senyor; però és a dalt, que prepara la xocolata per al senyoret.

MANDERS

Ah! És veritat, qu'al moll m'han dit que l'Osvald avia vingut.

REGINA

Va arribar antes-d'aïr. Nosaltros no l'esperavam fins avui.

MANDERS

Compto que deu estar trempat i aixirit.

REGINA

Està bé, gracies; però està tot aixafat del viatge. Ha vingut directament de París. Creg qu'ha fet tot el trajecte en el meteix tren. Are deu estar dormint. Pod-ser que no parlessim tant alt.

MANDERS

Pst. No fem soroll, doncs.

REGINA (*acostant un silló a la taula*)

Segui, si és servit. (*Ell s'asseu; ella li posa un tamboret assota els peus.*) Està comodo aixís?

MANDERS

Gracies, estig molt bé. (*Mirant-la.*) Sab, Regina, que trobo qu'ha crescut molt d'ençà que no l'avía vista?

REGINA

Vol dir? La senyora també ho diu que m'hi fet dòna.

MANDERS

Fet dòna? Sí... bastant. (*Una estona de silenci.*)

REGINA

Vol qu'avisi la senyora?

MANDERS

Gracies, no porto pressa, filla meva. I are digui'm, Regina, com està el seu pare?

REGINA

Bastant bé, gracies.

MANDERS

L'ultima vegada que va anar a ciutat, va ser a casa.

REGINA

De debò? Està tant content sempre que pod parlar am vostè!

MANDERS

I vostè el va a veure gaire sovint?

REGINA

Jo? Ja ho creg, sempre que pug.

MANDERS

El seu pare no és un ome de caracter, Regina. Necessita una persona qu'el guii.

REGINA

Oh, sí, és ben veritat.

MANDERS

Necessita tenir a la vora algú qu'ell estimi i qu'el pugui aconsellar bé. Sincerament m'ho va confessar l'última vegada qu'em va venir a veure.

REGINA

Sí, ja me n'ha dit alguna cosa. Però no sé si la senyora em deixaria marxar, sobre tot are qu'ens hem d'encarregar de l'asil nou. I a mi meteixa em sabia molt greu deixar la senyora, ella qu'ha sigut sempre tant bona am mi.

MANDERS

Però el dever filial, filla meva... Això sí: primer s'hauria d'obtenir el consentiment de la seva mestressa.

REGINA

Però no sé si seria convenient, a la meva edat, portar la casa d'un óme sol.

MANDERS

Què diu? Però per'mor de Déu, Regina! No veu qu'es tracta del seu propi pare?

REGINA

Bé, sí... Are, si fos en una casa bona i amb un senyor...

MANDERS

Però, Regina...

REGINA

Una persona que jo pugués estimar i respectar com si fos filla seva.

MANDERS

Sí, però ja veurà...

REGINA

Allavors sí que m'agradaria anar a ciutat. S'està tant sol aquí! Vostè ja sab lo qu'és estar sol en aquet món. Després a mi no em falten ganes de treballar. No em sabia cap collocació, vostè?

MANDERS

Jo? No, no en sé cap.

REGINA

Mai qu'en sapiga cap, pensarà en mi, oi, pastor Manders?

MANDERS (*aixecant-se*)

Estigui descansada.

REGINA

Sí, perquè si jo...

MANDERS

Vol fer el favor d'avisar a la senyora?

REGINA

Tot seguit vindrà.

(*Surt per la porta de l'esquerra*)

(*El pastor Manders va dugues o tres vegades amunt i avall de la sala, s'atura al fons de l'escena mirant cap al mar, les mans al derrerera. Després torna a acostar-se a la taula, agafa un llibre i mira el títol. Moviment d'estranyesa. En mira d'altros.*)

MANDERS

Hm!... Hm!

(*La senyora Alving entra per la porta de l'esquerra, seguida de la Regina, que torna a sortir per la primera porta de la dreta.*)

SENYORA ALVING (*allarga la mà al pastor*)
Ben vingut, pastor.

MANDERS

Com està, senyora Alving? Aquí em té, com li ho vaig prometre.

SENYORA ALVING

Vostè sempre puntual.

MANDERS

Li asseguro que m'ha costat força escapar-me. Am totes les comissions i direccions en què estig ficat...

SENYORA ALVING

Aixís és més d'agrair qu'agi vingut d'ora. Podrem parlar dels nostros assumptos tot esperant l'ora de dinar. Però, ont té l'equipatge?

MANDERS (*vivament*)

L'hi deixat a l'ostal. Hi passaré la nit.

SENYORA ALVING (*contenint un somriure*)

Tant meteix no voldrà passar mai ni una nit a casa meva?

MANDERS

No, no, senyora; moltes gràcies. Em quedaré a l'ostal, com de costum. Em ve millor per' embarcar-me,

SENYORA ALVING

Vostè meteix. Però em sembla a mi qu'entre dos vells com nosaltros...

MANDERS

No digui això, senyora. Bé, és natural qu'estigui alegre avui. Entre la festa de demà i la tornada de l'Osvald...

SENYORA ALVING

Figuri's si aig d'estar contenta! Feia més de dos anys que no el veia. I are m'ha promès passar am mi tot l'ivern.

MANDERS

Sí? És una bona prova d'afecte en un fill. Perquè la veritat és qu'això de viure a Roma i a París deu ser més atractiu que no pas aquí.

SENYORA ALVING

Sí; però aquí hi té la seva mare. El fill del meu cor! Encare es recorda de la seva mare.

MANDERS

També seria ben trist que la separació i les seves ocupacions d'artista debilitessin sentiments tant naturals.

SENYORA ALVING

Sí, té raó. Però amb ell no hi hà perill. Ting curiositat de veure si vostè el regoneix. Aviat baixarà; s'ha tirat sobre el sofà per' reposar una mica. Però seguí, faci'm el favor.

MANDERS

Gracies. No la destorbo pas?

SENYORA ALVING

Al contrari.

(*S'assenta al costat de la taula*)

MANDERS

Molt bé. Are veïam això. (*Agafa la cartera de la cadira aont l'avia posada, en treu un pleg de papers, s'asseu a l'altre costat de la taula i busca un llog per a estendre els papers.*) En primer llog aquí tenim... (*Interrompent-se.*) Però digui'm, senyora Alving, què hi fan aquí aquèts llibres?

SENYORA ALVING

Aquèts llibres? Són llibres que jo lleigeixo.

MANDERS

Vostè lleigeix aquesta mena de llibres?

SENYORA ALVING

Sí, senyor.

MANDERS

Troba qu'això la faci ser més bona o més feliç?

SENYORA ALVING

Trobo qu'em fa estar més segura de mi meteixa.

MANDERS

És estrany! Com vol dir?

SENYORA ALVING

Ja veurà, em sembla trobar-hi una explicació i una confirmació d'una pila de coses que, tota sola, hi pensat i rumiat moltes vegades. Perquè lo admirable, pastor Manders, és qu'un no troba absolutament res de nou en aquèts llibres; en tots ells no hi hà més que lo que la majoria de la gent pensa i creu. Solament que molts no se n'adonen o no s'hi volen fixar.

MANDERS

Valga'm Déu! Vostè creu de debò que la majoria de la gent...?

SENYORA ALVING

Sí, senyor.

MANDERS

Però no pas en el nostro país? No pas aquí, entre nosaltros.

SENYORA ALVING

Oh! aquí com per tot arreu.

MANDERS

Bé, però...

SENYORA ALVING

I digui, què té qu'objectar an aquèts llibres?

MANDERS

Objectar? No creg pas que vostè es pensi que passo el temps examinant obres d'aquestes...

SENYORA ALVING

Això vol dir que vostè no coneix lo qu'està condemnant.

MANDERS

En ting prou am lo qu'hi llegit sobre aquèts llibres per' desaprovar-los.

SENYORA ALVING

Sí, però i l'opinió de vostè...?

MANDERS

Senyora, hi hà ocasions en aquesta vida qu'un hà de refiar-se dels altres. El món està

arreglat així, i així hà de ser. Si no, com marxaria la societat?

SENYORA ALVING

Sí, ben mirat pod-ser té raó.

MANDERS

Jo no nego que hi pugui aver alguna cosa d'atractiu en aquestes obres. I em guardaré prou de criticar-li el voler coneixe les corrents intel·lectuals que diuen que regnen en aquèl món en què vostè ha deixat passar tant temps an el seu fill. Però....

SENYORA ALVING

Però?

MANDERS (*baixant la veu*)

Però no cal parlar-ne, senyora. No hi hà cap necessitat de donar compte a tot-om de lo qu'un llegeix i pensa tancat a casa seva.

SENYORA ALVING

Està clar que no; sog del meteix parer.

MANDERS

Are pensi no més en les obligacions que li imposa aquest asil, que vostè va decidir fundar quand les seves idees sobre el món moral eren molt diferents de les qu'are té.... al menos judicant per lo qu'hi pugut comprendre.

SENYORA ALVING

Sí, sí, estem d'acord... Però no anavam a parlar de...?

MANDERS

De l'asil; és veritat... De lo qu'hem dit, molta prudencia, senyora. I are anem al nostre assumpt. (*Obre el paquet i en treu uns quants papers.*) Veu això?

SENYORA ALVING

Són els documents?

MANDERS

Hi són tots i amb ordre. Li asseguro qu'ha costat molt de tenir-los a temps. Hi agut de bellugar-me! Les autoritats són terriblement escrupoloses quand se tracta de pendre decisions. Però al cap i a l'ultim els tenim. (*Els fulleja.*) Aquèl és un estat del predi de Solvik, que perteneix a la propietat de Rosenvold, amb indicació de tots els edificis novament construïts, escola, abitacions del mestre i capella. I aquí hi hà la confirmació del llegat i dels estatuts de fundació. Els vol veure?

(*Llegeix.*) Estatuts de l'asil anomenat «Fundació del capità Alving».

SENYORA ALVING (*mirant una bona estona els papers*)

Vét-aquí...

MANDERS

M'hi estimat més el titol de capità qu'el de camarlenc. Capità és menos pretenció.

SENYORA ALVING

Sí, sí, com a vostè li sembli.

MANDERS

I aquí hi hà el resguard del banc, ont consta el capital amb els interessos, destinats a cobrir els gastos de l'asil.

SENYORA ALVING

Gracies; però faci'm el favor de guardar-los vostè meteix; serà més comodo.

MANDERS

Am molt gust. De moment podriam deixar els diners en el banc, em sembla a mi. L'interès no és crescut: ve ser un quatre per cent, i per' retirar el capital s'hà d'avisar am sis mesos d'anticipació. Si més tard s'ens presenta una hipoteca... s'entén, una primera hipoteca o una cosa ben segura, allavores veurem.

SENYORA ALVING

Sí, sí, vostè sab millor que jo lo que convé fer.

MANDERS

De totes maneres, jo estaré a la mira. Però hi hà una cosa que varies vegades hi tingut intenció de preguntar-li.

SENYORA ALVING

I què és?

MANDERS

L'asil s'hà d'assegurar o no?

SENYORA ALVING

Està clar que s'hà d'assegurar!

MANDERS

Permeti'm, senyora Alving. Examinem la cosa detingudament.

SENYORA ALVING

Jo ho ting tot assegurat: edificis, mobiliari, bestiar, cullita.

MANDERS

És natural. Es tracta de béns de vostè. Jo també ho ting tot assegurat. Però aquí es

tracta d'una cosa molt diferent. L'asil hà de rebre, com aquell qui diu, una consagració per' un objecte d'ordre superior.

SENYORA ALVING

Sí; però això no és una raó...

MANDERS

Lo qu'és per la meua part, no veuria el més petit inconvenient en garantir-nos contre totes les eventualitats.

SENYORA ALVING

Està clar que no.

MANDERS

Però i els veïns, els tenim gaire ben disposats? Vostè, això, ho sab millor que jo.

SENYORA ALVING

Hm, ben disposats!...

MANDERS

No hi auria molta gent, gent realment autorisada, qu'és podria escandalitzar de la nostra decisió?

SENYORA ALVING

Qu'entén vostè per gent autorisada?

MANDERS

Enteng la gent qu'ocupa una posició tant independent i de tanta influència, qu'un no pod menys de fer cas de la seva opinió.

SENYORA ALVING

Aquí n'hi hà bastanta, d'aquesta gent, que pod-ser s'escandalitzaria si...

MANDERS

Ho veu? A ciutat n'hi hà molta d'aquesta gent. Pensi no més en els feligresos de tots els meus col·legues. Tot-om creuria que ni vostè ni jo hem tingut prou confiança en els decrets de la Providència.

SENYORA ALVING

Però, per la seva part, estimat pastor, vostè mateix sab...

MANDERS

Sí, ja sé, ja sé... la meua consciència rai, quedaria ben tranquil·la. Però mai ens escapàriam de falses interpretacions. I això podria fer molt mal a l'asil.

SENYORA ALVING

En aquèl cas...

MANDERS

Tampoc pug perdre de vista la situació difícil, quasi podria dir desagradable, qu'això em podria portar. En els principals cercles de la ciutat, la gent es pren molt interès en aquesta fundació. I es comprèn: l'asil serà un bé per' la ciutat, i és d'esperar que contribuirà a alleugerir el capítol de Benificència Pública. Are bé: com que jo hi sigut el seu conseller i m'hi encarregat de la part administrativa, ting por de ser la primera víctima dels envejosos.

SENYORA ALVING

No, vostè no s'hi pod exposar.

MANDERS

Això sense parlar dels atacs que segurament dirigirien contre mi certs periodics que...

SENYORA ALVING

Prou, pastor Manders. La seva primera consideració basta.

MANDERS

Així vostè creu que podem prescindir d'assegurar-lo?

SENYORA ALVING

Sí, en prescindirem.

MANDERS (*recolzant-se en un silló*)

Però, i si succeïa una desgracia?... Un no sab mai lo que pod succeir... Vostè estaria disposada a reparar el desastre?

SENYORA ALVING

No, això sí que no ho feria, li ho dig ben clarament.

MANDERS

En aquèl cas, senyora Alving, la nostra responsabilitat és grandíssima.

SENYORA ALVING

Ho podem fer de cap més manera?

MANDERS

No, és cert. No ens podem exposar a males interpretacions, i no tenim el dret d'escandalitzar la gent.

SENYORA ALVING

Vostè, com a sacerdot, està clar que no.

MANDERS

Per altra part, jo creg sincerament qu'una fundació com aquesta hà d'anar bé per força,

perquè no li pod faltar la protecció especial de la Providència.

SENYORA ALVING

Així és d'esperar, pastor Manders.

MANDERS

Deixarem doncs les coses tal com estan?

SENYORA ALVING

Sí, sí.

MANDERS

Perfectament. Ho farem així. (*Escriu.*) No s'assegura.

SENYORA ALVING

És curiós que vostè agi esperat avui per parlar-me d'això.

MANDERS

Moltes vegades avia tingut intenció de parlar-n'hi.

SENYORA ALVING

És qu'air amb un xic més es cala fog a l'asil.

MANDERS

Què diu are?

SENYORA ALVING

No va ser res. Uns quants encenalls qu'es van encendre al taller del fuster.

MANDERS

Ont treballa l'Engstrand?

SENYORA ALVING

Sí. Sembla que no té gaire compte amb els mistos.

MANDERS

Té tantes coses al cap, aquest ome... tantes tentacions! Gracies a Déu, are fa tot lo que pod per' portar-se bé, diuen.

SENYORA ALVING

De debò? Qui li ho ha dit?

MANDERS

Ell meteix m'ho ha assegurat. I la veritat és qu'és un bon treballador.

SENYORA ALVING

Sí; quand no ha begut, prou.

MANDERS

És una trista debilitat aquesta! Però moltes vegades la seva cama esguerrada en té la culpa, diu ell. L'última vegada que va ser a ciutat, em va arribar a commoure. Em va venir a donar les gracies tant content de que li

agués donat feina aquí, ont pod veure sovint a la Regina.

SENYORA ALVING

No la veu pas gaire sovint.

MANDERS

S'enganya: cada die hi parla; ell meteix m'ho ha dit.

SENYORA ALVING

Pod-ser sí.

MANDERS

Està tant convençut que necessita algú qu'el retengui quand ve la tentació! Lo que m'agrada de l'Engstrand és qu'es presenta tal com és, qu'ell meteix s'acusa i confessa la seva debilitat. L'última vegada qu'em va venir a veure... Ah! Escolti, senyora Alving, suposant qu'an ell realment li convingués tenir la Regina a casa seva...

SENYORA ALVING (*aixecant-se vivament*)

La Regina!

MANDERS

Vostè no s'hi auria d'oposar.

SENYORA ALVING

Al contrari, m'hi oposaria. I, ademés... que la Regina la necessitem per l'asil.

MANDERS

Però tingui en compte qu'ell és el seu pare...

SENYORA ALVING

Vaja un pare! No, no consentiré mai que la Regina se n'hi vagi a viure.

MANDERS (*aixecant-se*)

Per l'amor de Déu, senyora, no s'ho prengui així. És trist que vostè tingui en tant mal concepte a l'Engstrand. Sembla que tingui por...

SENYORA ALVING (*més tranquil·la*)

Tant se val. Jo hi recullit la Regina a casa meva, i a casa meva es quedarà. (*Escolta.*) Pst, pastor Manders; no parlem més d'això. (*Se li posa la cara radiant d'alegria.*) L'Osvald baixa. Are no pensem sinó en ell.

(*L'Osvald, amb un paltó curt, el berret a la mà i fumant una grand pipa d'escuma de mar, entra per la porta de l'esquerra.*)

OSVALD (*deturant-se al llindar de la porta*)

Oh! perdoni. Em pensava qu'eren a l'es-

criptori. (*Acostant-se.*) Bon die tingui, pastor Manders.

MANDERS (*mirant-lo fixament*)

Ah! Sembla impossible!

SENYORA ALVING

Què m'en diu, pastor Manders?

MANDERS

Però... com pod ser? És realment...?

OSVALD

Sí, és realment el fill prodig.

MANDERS

Però què diu are...

OSVALD

El fill recuperat, doncs.

SENYORA ALVING

L'Oswald recorda lo molt que vostè s'avia oposat a qu'ell fos pintor.

MANDERS

Hi hà tantes coses duptoses an els nostros ulls umans, i que després... (*Allargant la mà.*) En fi, ben vingut, ben vingut a la casa pairal! No, amig Oswald.... suposo que li pug dir el seu nom de fonts?

OSVALD

I doncs com me vol dir?

MANDERS

Bé! Lo que volia dir-li, amig Oswald... és que no s'hà de creure que jo condemno d'una manera absoluta la professió d'artista. No dupto qu'en aquesta professió, com en qualsevol altra, n'hi hà molts que saben preservar la seva anima de la corrupció.

OSVALD

Prou.

SENYORA ALVING (*radiant de goig*)

Jo en coneg un qu'ha preservat de la corrupció cos i anima. Miri-s'el, pastor Manders.

OSVALD (*amunt i avall inquiet*)

Bé, mare, no en parlem d'això.

MANDERS

Si no es pod negar! I que ja es comença a fer un nom. Els diaris han parlat de vostè moltes vegades, i ben favorablement... És a dir, are ultimament hi notat que no en parlaven tant sovint.

OSVALD (*en l'invernacle*)

D'un quant temps ençà no hi pugut treballar d'una manera seguida.

SENYORA ALVING

Un pintor necessita el descans com qualsevol altre.

MANDERS

Ja ho creg. Mentres tant un se prepara, recull forces per' alguna obra grossa.

OSVALD

Sí.—Mare, que podrem dinar aviat?

SENYORA ALVING

D'aquí a mitja oreta. De gana no n'hi falta, gracies a Déu.

MANDERS

Ni de ganes de fumar tampoc.

OSVALD

Hi trobat a dalt la pipa del pare i....

MANDERS

Ah! Vè-li aquí!

SENYORA ALVING

Què?

MANDERS

Quand l'Oswald ha sortit per' aquella porta, am la pipa a la boca, m'ha fet l'efecte que veia el seu pare ressucitat.

OSVALD

De debò?

SENYORA ALVING

Oh! Sembla impossible que digui això! Si l'Oswald s'assembla a mi.

MANDERS

Sí; però en els costats de la boca i en els llavis, s'hi nota una certa expressió que m'en recorda una de l'Alving exactament igual... sobre tot are que fuma.

SENYORA ALVING

No! Per' mi, l'Oswald, aquí als costats de la boca, hi té més aviat una certa expressió sacerdotal.

MANDERS

Sí, ja és veritat qu'alguns dels meus col·legues tenen una expressió així.

SENYORA ALVING

Però deixa la pipa, noi: no hi vui fum aquí.

OSVALD (*obeint-la*)

Tens raó. No més la volia provar. Com qu'una vegada hi vaig fumar quand era petit.

SENYORA ALVING

Tu?

OSVALD

Sí: era molt petit allavors. Em recordo qu'un vespre vaig entrar a l'habitació del meu pare i qu'ell estava molt alegre, molt animat.

SENYORA ALVING

Oh! Si tu no t'en pots recordar de re d'allavors!

OSVALD

Sí, m'en recordo com si fos ara. Ell em va agafar, em va asseure sobre els seus genolls i em va fer fumar am la seva pipa. «Fuma, noi, — va dir, — fuma, pipa fort.» I jo vaig fumar tant com vaig poder, fins qu'em vaig sentir tot marejat i em va venir una grand suor al front. Allavors, ell va esclatar a riure amb un gust!

MANDERS

Qu'estrany!

SENYORA ALVING

Això ho ha somiat, l'Oswald.

OSVALD

No, mare, no ho hi somiat. No t'enrecordes que tu vas entrar i te m'en vas endur? Jo em vaig trobar tot malament i vaig veure que tu ploraves. Que les feia gaire sovint aquestes bromes, el meu pare?

MANDERS

Quand jove, avia estat un ome de molt bon umor.

OSVALD

I, am tot, va fer tant en aquèl món, va fer tantes coses bones i útils en el poc temps que va viure!

MANDERS

Sí, vostè ha ereditat el nom d'un ome actiu i digne, estimat Oswald. No dupto que serà un estimul per' vostè...

OSVALD

En efecte, ho auria de ser.

MANDERS

Ha fet molt bé de venir am motiu d'una festa dedicada an ell.

OSVALD

No podia fer menos pel meu pare.

SENYORA ALVING

I el tindrè am mi tant temps! Això és lo millor per part d'ell.

MANDERS

Sí, ja m'han dit que vostè pensa passar l'ivern a casa.

OSVALD

Hi vingut per un temps indeterminat. Oh! Que s'hi troba bé un a casa, quand s'hi torna!

SENYORA ALVING (*tota joiosa*)

No és veritat?

MANDERS (*mirant-lo am simpatia*)

Era ben jove, vostè, Oswald, quand va començar a corre món.

OSVALD

Efectivament. Alguna vegada penso que pod-ser vaig començar massa aviat.

SENYORA ALVING

No, això sí que no. A un xicot espavilat encare li és bo, sobre tot si és fill unic. És dolent qu'els nois no es moguin mai de casa, del costat dels pares; s'hi engorroneixen i no fan mai res de bo.

MANDERS

Vè-li aquí un problema difícil, senyora Alving. Fet i fet, allí ont millor pod estar un noi és a casa dels seus pares.

OSVALD

En aquèl punt estig d'acord amb el pastor.

MANDERS

No hi hà més que mirar el seu propri fill. Ja ho podem dir devant d'ell meteix. Quin resultat n'ha tret? Té vint-i-sis o vint-i-set anys i encare no sab lo qu'és la vida de família.

OSVALD

Perdoni, senyor pastor; en això sí que s'en-ganya.

MANDERS

Com vol dir? Jo em pensava que vostè no s'avia fet més qu'amb artistes.

OSVALD

Efectivament.

MANDERS

I especialment amb artistes joves.

OSVALD
Sí, senyor.

MANDERS
I jo em creia que ben pocs d'aquestos joves podien posar casa i mantenir una família.

OSVALD
N'hi hà molts que no poden casar-se.

MANDERS
Veu? Lo que jo li deia...

OSVALD
Però poden tenir casa posada. I n'hi hà molts que l'hi tenen, i molt ben organisa-da, i molt com cal.

(La senyora Alving segueix am viu interès lo que diu el seu fill; aprova amb el cap, però sense dir res.)

MANDERS
Però jo no parlo d'unions de solter. Quand dig posar casa, vui dir casar-se, constituir una família, viure am la seva dona i els seus fills.

OSVALD
Sí, o amb els seus fills i la mare dels seus fills.

MANDERS (*sobresaltat i juntant les mans*)
Valga'm Déu!

OSVALD
Què?

MANDERS
Viure... am la mare del seus fills!

OSVALD
Sí; que s'estimaria més que la tiessin al carrer?

MANDERS
Però vostè parla de relacions il·lícites, d'unions irregulars!

OSVALD
Io no hi notat mai re d'irregular en aquesta vida en comú.

MANDERS
¿Però com pod ser qu'un ome i una dona que tinguin principis, s'aconsolin de fer aquesta vida als ulls de tot-om?

OSVALD
Què vol que facin? Un pobre artista jove... una noia pobra... Es necessita tenir molt per casar-se. Què vol que facin?

MANDERS
Què vui que facin? Ja li diré lo qu'hàn de fer. Hàn de procurar retenir-se al principi... Vè-li aquí lo qu'hàn de fer.

OSVALD
Vagi a convence amb aquestes raons a gent jove, de sangs bullentes, enamoradica...

SENYORA ALVING
No en treuria pas res.

MANDERS (*insistent*)
I les autoritats, com poden tolerar semblants coses? Permetre qu'això es faci a la vista de tot-om!... (*A la senyora Alving.*) No tenia raó d'estar alarmat pensant en el seu fill? En aquets circuls aont l'immoralitat sura, i fins té cert prestigi...

OSVALD
Miri's, jo anava a passar tots els diumenges a casa d'una d'aquestes famílies irregulars.

MANDERS
Els diumenges precisament!

OSVALD
Sí; no és l'únic die qu'un se pod divertir? Doncs bé: en aquella casa, mai avia sentit res inconvenient i molt menos presenciat res que pugui ser qualificat d'immoral. No; sab quand i aont hi trobat l'immoralitat en els circuls d'artistes?

MANDERS
Que vol que sapiga?

OSVALD
Permeti'm que li ho expliqui, doncs. L'hi trobada quand un dels nostros casats i pares de família models ha vingut a París a emancipar-se un xic i s'ha dignat onrar am la seva visita els artistes i les seves reunions. Allavors n'hem sapigut de bones! Aquells senyors ens contaven coses que mai aviam somiat.

MANDERS
Com! Em voldrà donar a entendre qu'omes respectables del nostro país...?

OSVALD
No els ha sentit mai, aquestos omes respectables, quand tornen, parlar de l'immoralitat que regna a l'estranger?

MANDERS
Sí, ja ho creg!

SENYORA ALVING

Jo també els hi sentits.

OSVALD

Sí, ja s'els poden escoltar. Ja saben ben bé de lo que parlen. (*S'apreta el cap am les mans.*) Oh! Sembla impossible qu'es pugui bescantar tant vilment, l'ermosa, la magnífica, la lliure existencia d'allà baix!

SENYORA ALVING

No t'exaltis, Osvald; no et pod ser bo de cap manera.

OSVALD

Tens raó, mare; no m'es gens bo. Aquèt malehit cansament. M'en vaig a donar una volta fins a l'ora de dinar. Perdoni, pastor: ja sé que vostè no pod comprendre el meu punt de vista; però no m'hi pugut contenir. (*Surt per la segona porta de la dreta.*)

SENYORA ALVING

Pobre fill meu!

MANDERS

Ja ho pod ben dir. Ja veu aont ha arribat! (*La senyora Alving el mira sense dir res.*)

MANDERS (*amunt i avall*)

Ha dit qu'era el fill prodig. Ja ho ha endevinat, ja!...

(*La senyora Alving continua mirant-lo.*)

MANDERS

I vostè què en diu, de tot això?

SENYORA ALVING

Que l'Osvald té tota la raó.

MANDERS (*parant-se*)

Raó? Raó, sostenint aquelles teories?

SENYORA ALVING

Aquí, estant sola, hi arribat a pensar com ell, pastor. Però mai hi gosat parlar d'aquestes coses. Are ell ho farà per mi.

MANDERS

És ben de planye, vostè, senyora Alving. Escolti, parlem seriament. I are no vegi en mi el seu agent i conseller, ni l'amig seu i l'antig amig del seu marit. Vegi-hi el sacerdot, el meteix qu'es va trobar davant seu a l'epoca de l'error més grand de la seva vida.

SENYORA ALVING

I què és lo que té que dir-me el sacerdot?

MANDERS

Primerament vui despertar-li certs records. Aquesta és una bona ocasió. Demà fa dèu anys de la mort del seu marit. Demà es descobrirà el monument que li hem aixecat. Demà auré de parlar davant de tot-om; avui vui parlar am vostè sola.

SENYORA ALVING

Ja l'escolto, parli.

MANDERS

Recordi's qu'encare no feia un any qu'era casada, va estar abocada a un abisme... va fugir de casa seva... va abandonar al seu marit... Sí, senyora Alving, abandonar el seu marit... i es va negar a tornar amb ell, sense fer cas dels seus pregs i de les seves supliques.

SENYORA ALVING

Vostè no es recorda de lo desgraciada que vaig ser aquell primer any?

MANDERS

Voler la felicitat en aquèt mon és rebellar-se contre Déu. Quin dret tenim a la felicitat, els omes? No, hem de cumplir el nostro dever, senyora. I el dever seu era estar-se al costat de l'ome que vostè avia escullit i al qual l'unia un llaç sagrat.

SENYORA ALVING

Vostè ja sab quina vida portava l'Alving, i de quins excessos es feia culpable.

MANDERS

Massa que sé els rumors que corrien respecte d'ell, i no seré jo qui aprovi la conducta de la seva joventut, si és veritat lo qu'en deien. Però una dòna no ha d'erigir-se en jutge del seu marit. El dever de vostè era suportar am tota resignació la creu qu'el Tot Poderós li va destinar, per al seu propi bé. Però en comptes d'això, vostè es va rebellar, va llençar la creu, va abandonar el debil pecador, que tenia la missió de sostenir. El va deixar, exposant el seu bon nom i la seva reputació, i va estar a punt de fer perdre la dels altres.

(*Seguirà*)